

Ženski Svet

Letnik VI.

Oktober 1928. / VI.

Številka 10.

VSEBINA 10. ŠTEVILKE:

OBRAZI IN DUŠE: Dr. MARIJA MONTESSORI. — (J. Pahor.)	Stran 289
LJUBEZNI BRIDKOST. — Pesem. — (Ksaver Mesko)	294
ALI NE VIDIŠ ME.? — Pesem — (France Vodnik.)	294
ŠTIRI. — (Janez Rožencvet.)	295
NERAZUMEVANJE — Pesem. — (Anica.)	302
URE. — Pesem. — (Ema Deisingerjeva.)	302
ZALJUBLJENA POVEST. — (Milena Mohoričeva.)	303
NOVEJŠE LITERARNE SMERI. — (Milica Schaupova.)	304
MATI IN HČI. — (F. B.)	307
JESENSKA PESEM. — (Vera Albrechtova.)	308
DVE ČRTICI. — (Avgust Strindberg — F. B.)	309
MNOGO BESED JE... — Pesem. — († Srečko Kosovel.)	310
SAMOTNE SO MOJE STEZE. — Pesem. — (Agard Averbčjakova.)	310
POORNJENA MIZA. — (Vida P.)	310
NA KLOPI. — Pesem. — († Srečko Kosovel.)	314
IZVESTJA: Po ženskem svetu. — Higijena. — Malerinstvo. — Kuhinja. — Gospodinjstvo. O lepem vedenju.	Stran 315, 316, 317, 318, 319, 320. — ROČNO DELO

UREDNIKA: PAVLA HOČEVARJEVA.

„ŽENSKI SVET“

Izhaja vsak mesec. — Letna naročnina: L 14, s krojno prilogo. L 20; polletna: L 7, s krojno prilogo: L 10; četrletna: L 350, s krojno prilogo: L 5. — Za Jugoslavijo letna naročnina Din. 64.—, pol- in četrletna sorazmerno. — Za inozemstvo: celoletno s krojno prilogo L 30.—. Poedini zvezki: L 1.50.

Uredništvo in glavna uprava:

v Trstu, ul. Torre bianca 39/I

Uprava za Jugoslavijo: v Ljubljani, Mirje šte. 27.

Pošne pošiljke naslovili na: „Ženski Svet“, Trst (Trieste), pošta centrale, Casella postale 384. — Izdaja Konsorcij „Ženski Svet“ v Trstu.

Za konsorcij odgovorna Milka Martelančeva.

Tiska tiskarna „Edinost“ v Trstu, Via S. Francesco d' Assisi šte. 20

MODNI ATELJE ŠARC

se je preselil s Kongresnega trga
na Miklošičevo cesto Ljubljana

(vhod Pražakova ulica / III. n.), v povsem nove moderne prostore.

Uveden je tudi praktičen pouk v damskem in otroškem krojaštvu za gospe in gospodične na podlagi izvrševanja lastne garderobe po naj-novejših sistemih. — Prijave pisмено ali ustno.

ŽENSKI SVET

Obrazi in duše.

Dr. Marija Montessori.

Dottoressa Montessori je žena, ki je vse svoje življenje posvetila svojemu otroku in prav posebno še pri prostega otroka.

Ko je kot pomožna zdravnica vseh učilišč v Rimu obiskovala umobolnice, da bi proučevala in izbirala bolnike za vseučiliško kliniko, se je zanimala za slaboumne otroke, ki so bili dodeljeni umobolnicam. Pri tem se je seznanila s posebnim učnim načinom za poučevanje umobolnih otrok, s takozvano Séguinovo metodo.

Na kongresu vzgojevalcev leta 1898. v Turinu je že razvila svoje misli, ki so bile za zdravnike večinoma nove. Dotlej so namreč smatrali vzgojo in pouk slaboumnih za zgolj medicinsko uprašanje: s primernimi telesnimi vajami naj bi se razvili manjvredni otroci tudi duševno. Montessorijeva pa je zastopala stališče, da je to uprašanje najprej pedagoško, vzgojslovnou uprašanje. Dasi je — kakor sama pravi — stresla s tem zrel sad

z drevesa, vendar je šele s svojim praktičnim delom dokazala pravilnost svojega mnenja. Prevzela je vzgojo in pouk slaboumnih otrok novo osnovanega zavoda v Rimu. Kjer je delala dan za dnem nepretrgoma od 8. zjutraj pa do 7. zvečer polni dve leti. Tako je opustila svojo zdravniško prakso ter se je popolnoma predala vzgojslovju.

Dognala je, da je mogoče tudi manjvredne in slaboumne otroke duševno razviti in dvigniti, ter je naposled svojo metodo začela uporabljati za normalne otroke. S tem je ustanovila načela — posebno za otroško dobo od 3. do 6. leta —, ki

so danes pridobitev vsega kulturnega sveta. Kako izredna žena je Montessorijeva, naj dokaže tudi to, da se je — dasi že zdravnica — vpisala v tem času kot dijakinja še na filozofsko fakulteto vseučilišča v Rimu, da bi se temeljito seznanila z vzgojslovnimi uprašanji.

Zanimivo je, kako je uveljavila že

kolikortoliko pokopano, v resnici genialno metodo Séguinovo. Za časa francoske revolucije je bil Itard prvi vzgojevalec, ki je uvedel opazovanje vzgojevanca in sicer posebno z ozirom na njegovih petero čutov. Itardove skušnje je spravil v sistem in jih začel uporabljati pri slaboumnih otrocih učitelj Séguin, pozneje zdravnik v Parizu. Ta je po desetletnem študiju izdal knjigo o vzgoji in pouku slaboumnih (1846.). Pozneje se je Séguin izselil v Ameriko in je objavil svoje delo v angleščini (*Idiocy and its Treatment by the Physiological Method*). Tega dela pa Evropa ni poznala, iz česar je Montessorijeva sklepala, da tudi njegove metode ne uporablja pravilno. Obiskala je Pariz in London ter dognala, da je res tako. Povsod so se sklicevali na Séguinovo »fiziološko« metodo, povsod pa so tudi trdili, da sploh ni uporabna. Učitelji se sploh niso znali zamisliti na stopnjo otroka, ali pa so se spuščali k otroku, kakor da imajo še dojenčka pred seboj ter so ga skušali pridobiti z bedastimi igrami in storijami. Nihče pa ni skušal najti poti do človeka, ki je, dasi še nerazvit, v duši vsakega otroka.

Montessorijeva je po dolgem trudu našla Séguinovo angleško delo in je pripravila ves učni material po njej. Toda niti s tem ni mogla doseči, kar je hotela.

«Moj notranji čut mi je pravil» — tako piše sama — «in sama sem spoznala, da ne bo zbudil otrok didaktični material sam na sebi, ampak moj živi glas; zato sem jih spodbujala, naj vzamejo v roke učno gradivo in se sami vzgajajo. Pri tem me je vodilo globoko čustvo spoštovanja pri pogledu na njih nesrečo in ona ljubezen, ki jo znajo zbuditi obžalovanja vredni otroci pri vsakomur, ki ima opravila z njimi.»

Isto je našla Montessorijeva tudi pri Séguinu. Tudi pri njem so prva učna sredstva duševnega značaja. Séguin gre celo tako daleč, da nasvetuje učitelju slaboumnih otrok ne le notranjo, temveč tudi zunanjo pripravo. Vsa vzgojiteljeva zunanost bodi mikavna, skrbna, celo kretnja in glas. Vzgojitelj naj se pripravi kakor velik dramatski umetnik za oder, ker je njegova naloga, da poživi trudne in šibke duše ter jih napravi zmožne, da se udeleže na lepoti in moči življenja.

To prepričanje, da mora vzgojitelj vplivati na duh, je bil skrivnostni ključ, ki je Montessorijevi odprl dolgo vrsto Séguinovih občudovanja vrednih učnih poskusov — poskusov, ki so postali za vzgojo slaboumnih v resnici silno važni. Montessorijevo samo so iznenadili.

«Bilo mi je,» tako pripoveduje, «kakor da dajem življenjsko silo iz svoje notranjosti otrokom. Vse, kar imenujemo vzpodbujanje, tolažbo, ljubezen, spoštovanje, priteka iz moči duše, in čim radodarnije delimo to, tem bolj osvežuje in jači življenje okrog nas. Brez takega navdihnjenja gre mimo nas še tako izredna zunanja pobuda brez učinka. Tako je tudi slepi Savel vzkliknil pri pogledu na čudovito solnce: «To? — saj to je vendar gosta megla!» S tako pripravo sem se lotila novih poskusov na svojo roko...»

Posrečilo se ji je naučiti vrsto otrok iz zavodov za slaboumne pisanja pravopisno in lepopisno s tako dobrim uspehom, da so napravili skušnjo na javnih šolah za normalne otroke.

Montessorijeva je verjela v Séguinovo metodo. Genialni mož je skuša dvigniti otroka iz vegetativnega k umskemu življenju, «od vzgoje čutov do splošnih pojmov, od splošnih pojmov k abstraktnemu razmišljanju, od abstraktnega razmišljanja k нравnemu življenju». Dottoressi pa ni bilo dovolj. Poglobiti se je hotela v študij Itarda in Séguina ter je prevedla spise teh dveh mož v italijanščino. Sama je spisala vse od začetka do konca ter si napravila, kakor benediktinci še pred izumom knjigotiskarstva, lastne knjige. Pisala pa je lastnoročno zato, da je imela čas premisliti in pretehtati vsako besedo ter najti pravi zmisel pisatelja. Mož, ki je trideset let proučeval otroka, pravi v svoji angleški izdaji, da je mogoče njegovo metodo, zgrajeno na podlagi fizioloških in dušeslovnih raziskovanj, uporabiti tudi za vzgojo normalnih otrok. Montessorijevi se je zdel to glas preroka v puščini in vsa je bila prevzeta od veličine in pomena dela, ki bi moglo preobraziti vzgojo in šolo.

Slučaj je nanesel, da je imela kmalu priliko udejestviti svojo misel. Rimska stavbena družba, ki je zgradila do l. 1906 že čez 400 velikih stanovanjskih hiš, je sklenila, naj bi se vsi otroci stanovalcev ene take hiše in sicer v starosti 3.—7. let zbirali v skupni dvorani in zaposlili z igranjem in delom pod nadzorstvom učiteljice, ki naj istotako biva v hiši. Že l. 1907 se je zgradila v Rimu stavba, v kateri je stanovalo okrog 1000 ljudi, s posebnim otroškim zavetiščem. Uredbo tega zavetišča je stavbena družba prepustila Montessorijevi in tako je nastala prva «Casa dei Bambini». Velik socialni in pedagoški pomen tega otroškega doma se je hitro pokazal. Še isto leto je imel Rim štiri take domove in l. 1909 so v italijanski Švici začeli preurejati sirotišnice in šole po Floeblovem sistemu v otroške domove po Montessorijinih načelih.

Poseben pomen ima «Casa dei Bambini» v tem, da je pravzaprav vzgojevališče šola v hiši in da se vzgaja in poučuje tu po metodi, ki se je izkazala kot izredna in preko katere ne more danes nikako šolskoreformatorno delo.

Montessorijevo pa je vodilo pri vsem njenem prizadevanju še nekaj, kar daje še le njenemu delu pravo vrednost, in to je ogenj njenega človečanskega zmisla. «Pojdite obiskat kraje bede in najtemnejšega siromaštva!» je izpregovorila genialna vzgojiteljica, ko so otvorili v Rimu prvo otroško zavetišče v mestnem delu Sv. Lovrenca, v delu siromakov. «Sred grozot in trpljenja nastaja oaza. Reveži naj dobe idealen dom, ki naj bo njihov. V onih predelih, kjer vladata revščina in grehote, se pričinja delo нравstvenega odrešenja. Ljudska duša se osvoboda oklepa strasti, grozot

nevednosti. Tudi mali bodo dobili svoj dom. Novi rod hoče priklicati nov čas, čas, ko naj se beda ne obžaluje samo, ampak se stre.»

Okraj Sv. Lourenca je nastal v letih 1884. do 1888., ko je vladala silna «gradbena» mrzlica. Pri zgradbah se tedaj niso upoštevala niti higijenična niti socialna pravila. Edini namen je bil, pozidati slednji kvadratni meter, da bodo imela podjetja in banke čim večji dobiček. Že l. 1888. pa je prišel ogromen bančni polom in zgradbe so ostale nekaj let prazne. Ko so se l. 1890. vendar začeli naseljevati v te slabo zgrajene hiše, so bili to večinoma najslabše plačani industrijski delavci in celo brezposelni. Ker so bila stanovanja prvotno namenjena meščanskim slojem — sestojala so iz 5, 6, 7 sob — so bila seveda prevelika za delavske rodbine. Tako se je razvil sistem oddajanja v podnajem. S tem je začelo življenje, ki si ga je težko predstavljati. Oglejmo si sliko iz notranjosti take hiše, kakršno je objavil časnik: velika rodbina z odrasčajočimi dečki in deklicami spi v eni sobi, med tem ko je oddan kot v isti sobi ženski, ki sprejema nočne obiske. Dečki in deklice opazujejo to, podžigajo se zle strasti, ki vedejo v zločinstvo in prelivanje krvi. Ko je Montessorijeva prvič stopila v tak okraj, ji je bilo, kakor da je prišla v mesto, čez katero se je vrgla velika nesreča. Ne voza, ne živahnega glasu prodajalca, niti beračeve lajne ni v tem okraju. Molk vlada, neznosna tišina. Če bi si ogledali ulice z globokimi luknjami, razbita in razpadajoča vrata, bi menili, da je povzročila nesrečo velika povodenj, ki je odplavila celo tla. Če bi pa videli notranjost hiš, brez najmanjšega okraska, z razpokanimi in razpadajočimi zidovi in stenami, bi se nam zdelo, da je tod divjal potres.

Rimska stavbena družba je skušala te razmere izboljšati tako, da je sklenila podreti vse ono, kar ni odgovarjalo higijeničnim in socialnim pravilom. Kar je bilo zgrajeno le iz spekulativnih vzrokov, se je odstranilo, da so dobila stanovanja luč in zrak, stanovanjske kasarne pa dvorišča. Poleg tega so se pomnožila stopnišča v hišah in velika stanovanja so se predelala v vrsto malih in cenениh. Vodilna misel je bila, ustvariti vsaki rodbini dom. Pomen take reforme, posebno še v npravstvenem pogledu, je na dlani. Vse prizadevanje s knjigami o zdravstvu, morali, štedenju itd. ne zaleže nič v primeri z dejanjem, ki odstranjuje vzroke težkih človeških razmer. Higijena duše in telesa je mogoča le z zdravim stanovanjem, z zdravim načinom življenja, z nekim gospodarskim stanjem, pod katerega ni mogoče, ker začenja že beda pod njim.

Dobrodejni uspehi reforme, ki jo je začela rimska stavbena družba, so se hitro pokazali. Otroški domovi so že imeli otroke, ki so rastle v zdravih razmerah. Iz otroških domov pa se je širilo v rodbine kulturno in civilizatorno delo, o katerem ni bilo prej sledu. Stavbena družba, ki je oddajala stanovanja pod ugodnimi pogoji, je zahtevala, da pošiljajo matere svoje otroke v otroške domove čiste in da podpirajo vzgojiteljice pri njih delu.

Obveznost je bila torej dvojna, telesna in moralna. Poleg tega so dolžne matere, da vsaj enkrat v tednu poprašajo vzgojiteljico, kako je z njih otroki. To store toliko lažje, ker biva učiteljica z njimi v isti hiši, živi isto življenje in more postati prava misijonarka med temi zapuščenimi ljudmi. Da se čim več stori za dobro vzgojo otrok, ima vsaka «Casa dei Bambini» dodeljenega tudi zdravnika. Poleg tega oskrblja hrano pogosto še skupna kuhinja. «Casa dei Bambini» ni torej le navadno zavetišče, azil otrok, marveč je prava šola vzgoje in njene metode so se razvile na načelih znanstvene pedagogike (vzgojeslovja). Stalno se preiskuje telesni razvoj otrok, ki se proučujejo antropološko. Govorilne vaje, sistematična vzgoja čutov in vaje, ki naj vzposobiijo otroke naravnost za udejstvovanje praktičnega življenja, so temelj vzgojnega dela v teh otroških domovih. Ves pouk je stvaren, kar je mogoče, ker ima «Casa dei Bambini» bogata učna sredstva. Zavetišče, šola se ni le prenesla v hišo, marveč je postala last skupnosti, a vse življenje vzgojiteljice, posvečeno izvrševanju poklica, se razvija pred očmi stanovalcev. Le na ta način je res mogoče vzgojevati one otroke, ki jih je današnji razvoj družbe takorekoč iztrgal iz rok staršev, posebno iz rok matere, ki mora tudi sama za kruhom. Človek namreč ni le biološko, ampak je tudi socialno bitje, socialna okolica poedinca je v teku njegove vzgoje vendar le dom. Znanstveno vzgojeslovje se bo zastonj trudilo, izboljšati novo generacijo, novi rod, če se mu ne bo posrečilo uplivati tudi na ono okolico, v kateri raste nova generacija. Samo če odpremo hišo luči novih spoznanj in naprečka civilizacije, rešimo uprašanje, kako je mogoče spremeniti okolico novega rodu, in dobimo prostor, da praktično izvedemo načela znanstvenega vzgojeslovja.

Če že mora tudi žena na delo za vsakdanji kruh, ali ni zanjo velika tolažba, da je pustila svojega otroka v rokah vzgojiteljice? Ni zanjo velikega pomena zavest, da ima otroka pred očmi hišni zdravnik, ki vodi njegov zdrav, krepak razvoj? In če je žena delaven član človeške družbe, naj bo svobodno bitje in naj najde — kakor mož — v hiši zadovoljstvo in srečo. Njeno stremljenje mora za tem, da je ljubljena sama radi sebe in ne le kot vir gmotnih udobnosti, ki jih daje. Stremeti mora po ljubezni, ki je oproščena vsakršne oblike suženjskega dela. Cilj človeške ljubezni ni sebični namen, zagotoviti si lastno zadovoljenje, temveč je vzvišeni cilj, pomnožiti moči svobodnega duha, dvigniti jih naproti božanskemu in ovekovečiti človeka v taki luči, v taki lepoti. —

Da ni Montessorijeva nepraktična teoretka, nam kaže en sam pogled v njen otroški dom. Tu je vsa oprava primerna velikosti otrok. Kakor v kraljestvu Liliputancev — pritlikavcev se vam zdi. Vsa hišna opravila pa opravljajo otroci sami. Imajo metle, lopate, ščetke, krpe za umivanje in brisanje posode, deske, nože itd. Navdušeno čistijo svojo ddelavnico, snažijo opremo in kovine, pripravljajo hrano, pomivajo rabljeno posodo, goje

cvetice, živali itd. Triletnim in štiriletnim otrokom se zaupajo celo odgovorna dela, kakor na pr. serviranje obeda. Vse to zahteva seveda natančne priprave, a je slika življenja in v tem je posebna važnost Montessorijinega vzgojnega načina.

Razprava zase bi bila, ako bi hotel podati vsaj nekoliko učnega postopka, ki ga je velika reformatorka uvedla v svoje domove in s tem tudi že v javne šole posebno najnaprednejših zemelj sveta. Današnji šolski reformatorji ne morejo več mimo imena Montessorijeve, katere otroški domovi obstoje ne le v Evropi, ampak tudi že v Ameriki in v Aziji.

J. Pahor.

Ljubezni bridkost. (Ksaver Meško.)

I.

Kaj urgel si kamen mi v mrno jezero srca,
da vse se je vzvalovilo?

Kaj stopil na pot si življenja mojega,
ki do tedaj vse mirno je bilo?

A zdaj brez spanja so moje težke noči,
in vsi brez pokoja so dnevi,
in v meni plámen gori, pali in boli —
so li nebes, so peklà to odsevi?

II.

Joj, moje pokojne ure, kam ste odšle?

Joj, moji solčni dnevi, ste res vsi minili?

Joj, moje mlade sanje, kje ste, kje ste?

Joj, moji upi, kot steklo ste se zdrobili.

Sanjarila sem: Mladost so same rože.

Verjela sem: Ljubezen je sama sladkost.

A zdaj spoznavam — o Bože, Bože! —

da moja je le kot smrt boleča grenkost...

Ali ne vidiš me? (France Vodnik.)

Na vrtu mojem

so rože lahnó vztrepetale...

So-li bolest zaznale

v srcu mojem?

Ali Tvojih bledih rok

so daljni pozdrav začutile,

ko žalostne so zaprosile

cvetja iz mojih rok? —

Ne prosi me cvetja, deklica!

Ali ne vidiš me, da ihtim

in rožam tuj sem in ne blestim?

Ali ne vidiš me, deklica?

Štiri. (Janez Rožencvet.)

Dobro me poslušajte, dekleta, in zapomnite si vsako besedo, ker, ker kar vam zdaj povem, je resnična pravljica.

Grajščak je imel štiri hčere, Črnolasko, Plavolasko, Rusalko in Črnomaljko ali, kakor bi rekle ve, ki ne poznate starih besed — Rdečelasko in Brunetko.

Če bi jih primerjal rožam, bi dejal, da je bila prva vrtnica, druga vijolica, tretja šmarnica in četrta nagelj; če bi jih primerjal pticam, bi jih imenoval po vrsti utvo, lastavico, tašico in pastarico. Lahko bi pa navedel še sto in tisoč prispodob. Ampak kaj bi vse moje izmišljevanje koristilo, ko je ženska lepota in čednost tako raznovrstna in brezmejna, da je ne zajamejo vse besede v slovarju in ne dopovedo vse prispodob na zemlji. Najkrajše bo in najboljše zadenem, če rečem: grajščakove hčere so bile lepe in čednostne, kakor ste ve, a pri vsi razliki v licu in značaju so si bile podobne, kakor si le morejo biti sestre.

Zgodilo se je, da je zvečer, ko ni bilo grajščaka ravno doma, potrkal na grajska vrata tujec in prosil prenočišča. Dekle so že vse spale in zraven vratarja so čule samo še gospodične, ki so v kuhinji pri ognjišču imele svoje dekliske pomenke. Vrtar jim gre sporočit tujčevo željo.

«Če je kaj zal fant, pripelji ga sem», so dejale vse štiri.

«Je!» pritrdi vratar in ga privede v kuhinjo, veliko kakor dvorano. Luč in oči štiri lepih deklet zmedejo tujca. Ko se po par hipih znajde, spregovori:

«Pozdravljene, žlahtne gospe ali gospodične! Oprostite, popotni tujec sem in ne vem, kateri izmed Vas gre čast hišne gospodinje, da jo prosim gostoljubja pod to streho!?»

Oglasila se je najmlajša:

«Gospod, sirote smo in čast gospodinje gre prvorojenki mojega očeta, moji modri sestri Črnolaski.»

Predno je mogel kaj reči, prestreže besedo Črnolaska:

«Gospod, ne hiše ne sveta ne vlada modrost, ampak le skrb in dobrot. Zato je gospodinja moja sestra Plavolaska.»

«Ne, ne!» — se brani Plavolaska. «Ali naj bo tisti, ki ima skrb, nad onim, ki mu velja skrb!? In za koga najbolj skrbimo me vse, če ne za sestro Rusalko, ki ima toliko želja!»

«Gospod, ne verjemi jim, verjemi meni!» — veli Rusalka. «Ukazovanje je privilegij gospodinje, a jaz samo želim, ne ukazujem. Ukazuje najmlajša izmed nas, sestra Črnomaljka, ki smo ji vse v strahu.»

Šele sedaj je prišel tujec do besede.

«Ne morem in nočem biti sodnik v stvari, ki ste o nji tako različnih misli. Zato vsem enako čast in vsem enako prošnjo!»

Sestram je bil odgovor vseh in hitele so pomagat Plavolaski, ki je pripravljala mizo za tujca. Ko se je okrepčal, je povedal Črnomalaski, odkod in kam njegova pot.

«Kako težko in žalostno mora biti na poti!» vzdihne Plavolaska.

«Pridejo dnevi, ko je v resnici težko in žalostno. Takrat vsi, ki nam hrepenenje ne da miru, blagrujemo one, ki jih skrb in dobroti vežeta na trden dom.»

«Pa vendar» — vzklikne Rusalka — «mora biti potovanje velika slast! Svet je velik in različen, človek zmerom kaj novega vidi in poželi.»

«Imaš prav, zlahtna gospodična!» pritrdi gost uslužno. «Merilo lepote je poželenje, in poželenje je vživanje. Ampak moški ne moremo sveta sami uživati, ker, karkoli je na njem lepega in dobrega, si želimo samo zaradi vas in za vas.»

«Gospod, — se oglasi najmlajša — «ko si hodil po samotnih gozdovih in močvirjih, si srečaval vile in duhove ter se pogovarjal z živalmi?»

«Sem, dete zlato. Veliko skrivnosti mi je razodela samota in pomenki z živalmi mi ohranjajo mladost.»

In tujec se je pogovarjal še mnogo z grajščakovimi hčerami. O slavnih delih pesnikov in umetnikov, o stvarih vsakdanjega življenja, o slavnostih, veselicah in modah v mestu, o krasotah daljnih krajev in o vsem, kar so ga vprašale. Vmes se je domislil najlepših pravljic in čimdalje bolj živo mu je tekla beseda. Med poslušanjem se je naslonila Črnomaljka na Plavolasko, Rusalka na Črnomalasko, tujec je pa skozi štiri pare dekliskih oči zrl na pot svojega življenja. A pot ni bila več pusta in žalostna, kakor se mu je zdelo dozdaj, temveč čudovito spremenjena. Robato kamenje je bilo zamenjano z biseri, trnje prepreženo z rožami, mlake so bile učiščene v kristalna jezera, mrtvo dračje je živelo, zelenelo in rodilo zlahten sad. Ko je hodil po poti nazaj, je razumel petje ptic, šelest drevja, šum vetra, žuborenje voda in mogočno pesem skal. Srečeval je misli, pred davnim časom napol občutene, in zlahka našel zanje besede. Pa to niso bile v vsakdanjosti obrabljene besede. Čisto nove in posebne so bile. Nekatere nežne kakor jug ali pobožne kakor glas zvona. Bile so, ki so zvenele kakor radost in žalost, bile so, ki so se vzpenjale do zvezd ali segale do dna morja. In zopet druge, silne in neugnane, so prodirale v gore in otimalle iz njih čudodelne dragulje. —

Pozno je že bilo, ko so odšli spat. Popotnik po dolgi poti ni čutil utrujenosti. Tudi grajščakove hčere so v svojih kamrah še dolgo čule in premišljevale, predno so zaspale.

Drugi dan se vrne grajščak. Tujec se mu zahvali za gostoljubje in hoče oditi, grajščak ga ne pusti. Ko se hoče posloviti v drugič, ga zadržuje še bolj... Začelo se je delo na polju, in gost, ki ni maral biti samo v nadlego, je nadomestoval gospodarja zdaj tu zdaj tam. Grajščaku je bilo prav, zakaj

imel je dosti skrbi in bil veliko z doma. Ujme in nesreče so ga pognale oderuhom v roke. Tujec je bil pa rojen gospodar in je skrbel, da je šlo doma vse gladko od rok. Tako ni v tretje nihče več mislil na slovo. Tujec je ostal pri hiši in postal domač.

Za pomladjo je minilo delavno poletje in prišla je jesen, ki je prinesla bogato letino. Ostajalo je spet več časa in kakor da se že dolgo niso videli, so se shajali vsak večer na pomenke. Če je bil grajščak doma, v dvorani; če ga ni bilo ali če je šel zgodaj spat, pa navadno v kuhinji. Tam je bilo še bolj prijazno. Gorel je ogenj, a zunaj so razsajale mrzle jesenske nevihte. In tako noč, ko so se podili okoli grada nepokojni duhovi, da je drevje ječalo od strahu, je priplavala na sajastem, raztrganem oblaku nad grad zločesta pošast. Z oblaka se je spustila skozi dimnik v kuhinjo. Od tam je odšla na hodnik, s težkimi koraki prestopala po temi, dokler se ni dotipala do prvih vrat. Pritisnila je kljuko in stopila v kamro Črnolasko. Črnolaska se zbudi, začuti v sobi pošast ter se od groze onesvesti. Pošast pa stopi k njeni postelji in tiplje z gnjusno naslado s svojimi mrzlimi, ostudnimi kremplji njeno telo, ki se v nezavesti pri vsakem dotiku strese. Potem se razprši v tisoče drobnih pošasti, ki se zajedó v Črnolaskino belo polt in grizejo naprej, dokler se ne pregrizejo do žil, kjer se začno valjati po vroči dekliški krvi.

Zjutraj so poslali po zdravnika. Prišel je, potipal žilo, izmeril vročino, ogledal od pošastnih ugrizljajev rdeče pege in dejal: otroška bolezen, ki je nevarna, kadar napade odrasle. Povedal je, kako naj ravnaajo, spravil denar in odšel.

Tisto noč, ko je imelo zmagati življenje ali smrt, sta čula pri bolnici tujec in Črnomaljka. Dih jima je zastajal od skrbi in od mučne negotovosti sta imela solzne oči. Ko se je pa bolnice polastil rešilni spanec, sta planila pokonci, se objela in poljubila.

Ampak bolezen ni hotela iz hiše. Napadla je po vrsti še Plavolasko, Rusalko in Črnomaljko. Ko je bila rešena prva, je tujec objel in poljubil Rusalko, pri drugi Plavolasko, pri tretji Črnolasko. Črnomaljka je bila že dva dni iz postelje, v gradu so mislili, da bo mir, a pošast se je samo umaknila v skrit kot. Domislila se je, da je tujcu v otroških letih prizanesla, in z vso silo se je spravila nadenj. Pa tudi pri njem ni opravila nič. Ko je morala odnehati, so se sestre od veselja objemale in poljubovale.

Še ves slab je ležal tujec in grajščakove hčere so si veliko prizadevale zanj. Prihajala je k bolniku Črnolaska in njegov po telesni slabosti poostren duh je s slastjo vžival njene visoke misli. Prihajala je Plavolaska popravljat blazine in poizvedovat želje. Sladka se mu je zdela njena skrb zanj. Če je občudoval Rusalkine bakrenozlate lase in šmarnično polt, je ugibal, kdo bi bil bolj srečen: on sam, če bi ji izpolnil vseh sto želja, ali ona. Kadar

je privihrala Črnomaljka, ga ni njena glasnost in naivna brezobzirnost utrujala, ampak poživiljala.

Ko je vstal, je bil zunaj sneg in še zmerom je melo. Enakomerno je sipala zima mehko tišino na zemljo in v sobah je bilo prazniško, ker se je na stropih odbijala svetloba od snega. Takrat so šle sestre, ne da bi druga drugi zaupale, k vedeževalki.

Tiste izmed vas, ki niste šle še nikoli, lahko vržete v duhu kamen na grajščakove hčere. Druge pa premišljuje, kaj je vedeževalka povedala vam samim in vašim prijateljicam.

«Žlahtna gospodična, v tvojo dlan je zarisana črta idealnega stremjenja.» — de ženska. Potem pogleda v lonec na sesedek devetkrat prekuhanе cikoriје in nadaljuje: «Toda ta, ki te edini more razumeti, je blizu. Ko se srečata, vama zrastejo krila in skupaj se dvigneta nad vsakdanjost in najdeta najvišjo srečo.»

«To je on!» reče domov grede zamišljeno Črnomalaska.

«Na tvoji dlani, žlahtna gospodična, se stikata črti miru in dobrote. A vidim ga, ki išče obojega, in prihaja k tebi, da s teboj in pri tebi najde najvišjo srečo.»

«To je on!» reče domov grede Plavolaska in gorka zadovoljnost jo obide.

«Močno se križajo črte želja na tvoji dlani, žlahtna gospodična. Ampak ni daleč, ki se je rodil, da ti streže in poleg tebe, občudovane in zavidane od vsega sveta, najde najvišjo srečo.»

«To je on!» reče domov grede Rusalka in misli obenem na prstan z velikim safirjem in briljanti.

«Črto večne mladosti, žlahtna gospodična, vidim na tvoji dlani. Namenjen je pa k tebi, ki ti pove, da je mladost visoka pesem življenja in najvišja sreča.»

«To je on!» reče domov grede na glas Črnomaljka. Ozre se naokoli, če je ni kdo slišal, in zasmeje se, ko zagleda v drevesu nad sabo veverico, ki ji je otresla z veje snega na glavo.

Kmalu tiste dni je bil tujec po kratkem oprasku v mestu in prinesel sestram dari. Črnomalaski dragoceno knjigo, Plavolaski izbranih semen za njen vrt, Rusalki pisane svile in Črnomaljki dva mlada peská redke pasme.

Pomlad je spodrivala zimo, ji talila sneg, a zima se je branila in prinašala zmerom novega, še belejšega. Ko je čutila, da se ji steka čas, se je zoperstavila še enkrat z vsemi svojimi čari. Na novem ledu ob potoku je cvetel srež, sleherna vejica na drevju ali bilka, ki je štrlela iz pomrzlega snega, je bila zavita v ivje, a zrak je bil svež in čist kakor angeljska misel. Nad zimsko beloto je razpela pomlad svoje najjasnejše nebo, solnce je popilo jutranjo meglo in iz teme je vstal blesteč dan. Dalnje gore, celo leto nevidne, so se kazale očem kakor bele čipke na sinji haljini.

Šli so na sprehod. Na prisojnem se je z drevja osipalo leskeče ivje, a sneg je trdno držal. Koder je bil gozd v senci, so ostale veje belo povite in skozi se je svetila modrina. Kamorkoli so noge hotele, so imele prosto pot, ni jih oviralo ne kamenje ne močvirje, in oči so si ogledovale svet od novih strani.

Vrh hriba pravi Črnomalaska: «Kako je po zimi lepo, ko je toliko svetlobe in se tako daleč vidi!» A Plavolaska pripomni: «Kolika dobrota, da sneg varuje ozimino pozebe.»

«Vidiš tisti samcat hrastič v onem bleščečem bregu?» se oglasi Rusalka. «Toliko listja ima še, da ves žari, in jelov gozd za njim je v vijolčni senci. Vijolčno, rjavordeče in srebrno, bi ne bila to lepa kombinacija barv za obleko?» Črnomaljka pa vzklikne: «Glej, na tej strani je sneg posebno gladek in trd. Daj, podrsajva se navzdol!»

Zvečer so po pogovoru peli, kakor večkrat. Pesem jih je napravila sentimentalne, beseda je zastala in misel oživila. Takrat spregovori Črnomaljka, kar so imele vse v mislih.

Povej, katero izmed nas ljubiš?»

Premišljeno odgovori tujec:

«Morda ne veš, otrok zlati, da me vprašaš, kar se sprašujem sam že od prvega dne, odkar sem pod to streho. Tega bo skoraj leto, a odgovor je danes kakor prvi dan! Da sem srečal katerokoli izmed vas v svoji prvi mladosti, njena lepota in čednost bi mi napolnili srce do vrha s srečo. Zdaj je drugače. Ne zdite se mi morda manj lepe in očarljive. Ne, še bolj sem do vzeten za vsako vašo dražest. Toda danes vem, da ste kakor letni časi, ki ni mogoče ceniti enega više, drugega niže, ker če bi izvzel le enega, bi leto ne bilo popolno in bi ne dalo letine. Ste kakor štirje elementi, ki različni in nasprotujoči, vsi skupaj vstvarjajo življenje ter se v njem v soglasju družijo. Zavedam se, da je vsaka izmed vas nepogrešljiv del mojega življenja; zato vas ljubim vse štiri in moja misel objemlje sleherno izmed vas enako s plamtečim poželenjem duše in telesa. Ne bojte se me in ne glejte me plašno!

Ljubil sem vas, predno sem vas poznal in ko je bilo moje življenje še tavanje v megli. Danes vidim jasno, ve ste cilj moje poti ter moj najvišji dan, in od vas, ki ste me pravzaprav vstvarile, pričakujem zdaj besede. Kaj mi odgovoriš Ti moj sveti ogenj, Ti moj zemeljski blagoslov, Ti moj božanski zrak in Ti najmlajša, moja živa voda?»

Zasvetile so se Črnomalaskine oči, nagnila se je glava Plavolaske, Rusalkine roke so se zgovorno zganile in Črnomaljkina lica so gorela, ampak besede, ki jo je fant čakal, ni bilo.

Drugi dan je dejal grajščaku, da bi rad važno stvar z njim govoril. Grajščaku je bilo prav, ker je o gostu že zdavnaj po svojem prijatelju v mestu poizvedoval in čul samo dobro. Pošten glas, dobre lastnosti in pre-

cej premoženja. Da je fant od fare, se je sam prepričal. Dobra letina je pa tudi nekaj dote dala. Ukazal je prinesiti najboljšega, in gost je začel. Govoril je dolgo, resno in častitljivo ter končal z ginjaivo željo, da postane grajščakov zet.

Grajščak je odgovoril. Začel je na dolgo, z resnostjo in častitljivostjo izrazil ginjaivo veselje nad novim sinom in končal z vprašanjem, katero izmed njegovih hčera si želi za ženo njegov bodoči zet.

«Vse štiri» odvrne gost.

«Vse štiri!?» Grajščaku je kar sapo zaprlo. Pogledal je snubaču v obraz in videl, da se fant ne norčuje.

«Vse štiri,» je ponavljal brez misli.

Šele ko je zraven nevede izpraznil zaporedoma štiri čaše vina, je prišel k sebi in začel premišljevat. Če se vzame, stvar ni tako napačna. Zameočeta še celo imenitna, ker laže je najti enega dobrega zeta kakor štiri. Štiri hčere so štiri zadrege, štiri dote so smrt premoženja, a tako bi bilo vseh zadreg naenkrat konec in vse bi ostalo lepo skupaj. Natanko prevdareno, zares pametna misel, in če si fant tolika upa, zakaj ne?! Žene so tako navadno zadovoljne s četrtskimi možmi, torej gredo njemu, ki je cel mož, po vsi pravici štiri žene! Pri moji veri, da!

Pa vendar, nekam sitno se sliši, ni prav navada. Ljudje že zdaj jezike brusijo, kako bi šele završelo, če bi zvedeli, da ima štiri žene. Ne, ne gre, res ne!

Grajščakove misli so se razkropile na vse strani in iskale ključ, ki naj odklene vrata iz zagate, ampak vsaka je prišla prazna nazaj. Vnovič jih je razposlal in priganjal toliko časa, dokler ni prinesla ena svéta, ki je obetal biti pravi. Grajščak ga je tehtal, preobrnil na vse strani in dejal snubaču:

«Priatelj, ne morem ti izpolniti želje, ki ti je svet ne dovoli, ker ljudje so močnejši kakor človek. Ampak ne obupuj, morda se ti še lahko pomaga. Zahtevam pa, da spoštuješ mene in mojo hišo ter se ne ganeš iz sobe, dokler se ne izkaže, če lahko ostaneš ali moraš naprej!»

Ker je bil tujec dobro vzgojen, je ubogal in grajščak je šel v knjižnico ter zaklenil vrata za seboj. Iz skrivnega predala je vzel povezano in zapečateno listino, prerezal vrvico in začel čitati. Bil je star pergament z navodilom, kako se priključiti duhu, varuh njegovega rodu. Devetkrat naj duh pomaga v stiski, ki iz nje ne najde pota ne človeška pamet ne človeška moč. Osemkrat so ga že njegovi predniki klicali, torej ga zadnjikrat še lahko pokliče on. Čas je bil pravi, in duh dozda še nikoli ni odrekel.

Zvečer gre grajščak pod steno, ki je na nji stal grad. Vreme se je med tem sprevrglo. Pomlad je premagala zimo in jo z vročim jugom podila iz dežele. Grajščak pripravi vse, kakor je bilo v pergamentu zapisano, in ja-

me rotiti duha. Na zadnjo besedo se vzdigne iz skale megla, se zgosti, priplava niže in iz nje stopi duh varuh.

«Kaj želiš?» vpraša. Grajščak odgovori:

«Glej, štiri hčere imam, lepa je prva kakor zadnja, a prišel je snubač, ki hoče vzeti vse štiri. Meni bi bil zet všeč, njegovo željo razumem, ampak saj veš, kako je. Pomagaj mi iz zadrege in stori tako, da bo prav njemu, ljudem in meni.»

Dolgo je premišljeval duh, predno je dejal:

«Zadnji svojega rodu si in zadnjikrat me prosiš pomoči, ki mi jo je usojeno izkazati. Ampak ne vem, če pojde. Da bi imel tvoj zet štiri žene, je abotno misliti. Svet bi tega ne trpel, a ljudje so močnejši kakor vsi duhovi. Gorje mi, če bi se še nad menoj spodtikali! Morda pomagam tebi in tvojemu bodočemu zetu, če spremenim vse štiri hčere v eno samo žensko. To lahko storim.»

«Daj, stori!»

«Dobro, pripravi grmado iz sedmih vrst lesa, a vsi lesovi naj bodo moškega spola», veli duh in odplava v grad.

Grajščak stori, kakor je duh velel, in znese skupaj hrastovih, brestovih, gabrovih, jesenovih, javorjevih, drenovih in maklenovih drv.

Duh se vrne, položi na grmado vse štiri speče grajščakove hčere, reče očetu, naj se obrne, sam pa zažge grmado. Trda drva so dala hud ogenj in plamen je zajel dekleta, da se ni nič razločilo. Ko je grmada dogorela in žerjavica ugasnila, ukaže duh očetu, naj razgrebe pogorišče. Grajščak uboga in najde v pepelu eno samo dekle, ki ni bilo nobeni njegovih hčera podobno. Postavi jo na noge, ogleduje in razočaran vzdikne:

«Oh kaj si napravil! Moje hčere so bile vse krasotice, a ta tukaj ni ne lepa ne grda. Pa oči ima zaprte in ustnice ne spregovore nič. Nema je!»

«Priatelj,» odvrne duh, «zmešaj skupaj rumeno, modro, rdečo in zeleno barvo, dobil boš sivo, ki ima za večče oko v sebi vse krasote svojih sestavin. Sicer pa nisem še čisto gotov. Glej, v tole zlato srce sem ujel vse misli in želje tvojih štirih hčera!»

Duh pristopi k Pepelki, ji odpre prsa in vsadi vanje ono svetlo stvar.

«Tako, zdaj je vse gotovo! Ko jo ogovori on, ki mu je namenjena, bo srce oživel. Takrat bo spregovorila in spregledala.»

«Zahvalim!» reče oče nezaupno.

«Zdravstvuj!» odvrne duh, se razblini v meglo in izgine nazaj v steno.

Grajščak prime za roko svojo novo hčer in jo odvede v grad. Šla je z njim kakor brez lastne volje. A čim bliže gradu sta bila, hitreje je stopala. Pred vratmi je kar izvila svojo roko iz njegove ter stekla sama po stopnicah in hodnikih naravnost v tujčevo sobo. Tujec se vzdrami iz svojih misli, gleda neznano žensko, ki stoji pred njim z zaprtimi očmi, in vpraša:

«Kaj hočeš?»

«Ljubim te,» spregovori Pepelka ter odpre oči.

«Ah ti najlepša in edina!»

Z ognjem, kakoršnega še ni čutil v sebi nikoli, je planil k nji in jo objel. Ko je stopil v sobo grajščak, se je uveril, da je duh vse prav in modro naredil.

S poroko niso nič čakali, ker s čakanjem bi pravljico pokvarili. Zakon je bil dolg in srečen, prav kakor se spodobi v resnični pravljici. Novi grajščak si je pridobil veliko bogastva in veljave, a njegove modre svete je čislala vsa dežela. Z ženo Pepelko sta imela sedmero otrok. Tri sine in štiri hčere. Sinovi so bili kakor oče, hčere so bile pa podobne nekdanjim grajskim gospodičnam. Bile so lepe, čednostne in različne, kakor ste ve, ampak vsaka je podedovala po materi ono čudodelno srce.

In če rod ni izumrl, živi še danes.

Nerazumevanje. (Anica.)

*Pod brezo, pod tisto vrh brega,
ki poje, kadar jo biča veter,
pod belo brezo, ki ve
stotisoč pravljic za moje srce,
sem tiho sedela kraj njega.*

*O Bog,
to čudno razpoloženje vse naokrog...
Kot daljno, neznano trpljenje
lega na brezo, na mrak in na njega.
«Tako tiho nocoj,
ko si prvič pod brezo z menoj?!
A mojemu srcu je tvoj glas
pešem za najin bodoči čas...»*

*Moja duša je tiha. Moja duša molči.
Do breze je mogla, do njega ni.
Do vsakega slednjega listka ji sega,
a on ji je tuj, ne more do njega.*

Ure ... (Ema Deisingerjeva.)

*Ure bežijo kot blisk,
kadar se sreča smehlja,
kadar na ustnih umira
pešem mogočna srca.*

*Roze opojne v vrtovih
v plamenu solнца zbledé,
sanje kipeče mladosti
v žaru prevar ovene.*

Zaljubljena povest. (Milena Mohoričeva.)

Zgodaj je, saj vstaja komaj solnce. Sama hodim v lepo majniško jutro po aleji; kostanji nad mano zelene in cveto. Pod tem zelenim cvetnim obokom hodim in mislim na Tebe. — Tam daleč nad zelenjem se dotikajo neba planine; njih obrisi so nežni, kakor bi jih bil dahnil umetnikov duh na zemljo; tako skrivnostne so, kot bi prebivale v njih skrivnosti in hrepenenja človeških duš, in tako neskončno lepe, kot je misel src o Bogu. — Tam blizu sanjajo topoli nad malim jezerom, ki se blešči kot zlata jutranja zarja v solničnem svitu. — V meni pa je mir tako ubran in lep, kakor so ubrani zvonovi, ki zvone zdravo Marijo. Vsak utrip mojega srca se dotika tega bisernega mladega jutra, vsaka misel je polna neskončne lepote stvarstva. Na žametnih tleh travnikovih rastejo male rože, in jaz, moj dragi, ti jih pošiljam v pozdrav.»

Takšno je bilo pismo mlade Vere onega majskega dne. Ko pa je prišel avgust, je gledala v nebo in mu zopet pisala:

«Avgustova noč je, ko ti pišem. Zvezde se utrinjajo kakor trenutki sreče, kakor ljubezen. — Skozi temno noč prisveti, da je nebo vse obžarjeno od nje in izgine. Le rahel spomin ostane v srcu. Tako samotno mi je. Samo trenutki so, ko v moji duši zatrepeče odmev tvojemu glasu.

Zakaj si tako slaboten, moj dragi? Zakaj nisi kakor morje, večno valujoče in nepregledno, večno v dalje, v nove dežele hrepeneče? Zakaj ni tvoja ljubezen orkan, ki gre preko puščav in samot, da jih oživi s svojo močjo? Zakaj ni šepet tvojih besed skrivnost, kakor šumenje širnih gozdov v temnih nočeh? — Zakaj, zakaj je žalost v tvojih očeh in ne moč, če izprašujem?»

Ko sta dve leti minuli, Vera ni več pisala pisem. Napisala je v decembru na list svojega dnevnika:

«Končano! A kaj je z menoj? Kdo bo prinašal vodo bolniku brez pomoči?

Tako težak dan je danes. Gosta megla visi nad cestami in mori človeku dušo. Težke, kakor svinčene kaplje padajo na tla. — Jaz pa sem hodila, kakor bi bila pomlad, s fantom, ki ima globoke, zamišljene črne oči in lepo, fino rokó.

Srečala sem njega. Iz njegovih zastrtih oči je žarela žalost izgubljenecv.»

Ko je prišla domov, se je odpravila na pot: «Zbogom mati, grem!» je dejala v slovo.

Beg pred onimi žalostnimi očmi je bil zaman. Zakaj nosila je v svojem srcu njih usodni žar.

Novejše literarne smeri. (Milica Schaupova.)

Človek dobi knjigo v roke; če je napravila nanj večji vtis kot navadno, ali radi novega zadržaja ali nove oblike ali radi celote, tedaj povpraša, kdo jo je spisal. Poizvedoval bo in se zadovoljil z umetnikovim življenjepismom. Ob drugi knjigi bo ravnotako iskal po kaki življenjepisni zgodovini. Ko je na ta način spoznal več umetnikov, pride nadenj žalostno spoznanje, da je polovico življenjepisov že pozabil oziroma jih zamenjuje; v glavi ni niti malo več jasnosti kot poprej. Njegovo znanje visi raztreseno v zraku. Manjkalo je ozadje, manjkali so predvsem trakovi, ki vežejo posamezne dele v pregledno, enotno sliko. — Tak način spoznavanja je torej brezmiselen že s praktičnega stališča.

Vse huje je, ako zapustimo zgolj zunanjo pot. Komu iščemo razjasnjenja? Pesniku ali umetniku? Umetnino uživati hočemo. Toda z njo je neločljivo zvezan umetnik; njegovo bistvo in njegova rast sta bistvo in rast njegove umetnine. Torej bistvo, ne pa njegovo zunanje življenje, ki ni ne važno, ne zanesljivo. Vemo za pisatelje, katerih navidezno življenje ni bilo niti najmanj v skladu z umetniškim stvarjanjem. Vemo celo za take, ki niti sami niso znali najti prave podlage v sebi; pač zato, ker je že po prastari modrosti zelo malo ljudi, ki svojo notranjost dobro poznajo. Zato niti umetnikove lastne izjave ne osvetlijo umetnine dovolj zanesljivo; pač pa razjasnjuje umetnina i sebe i svojega tvorca. Toda tudi ta podstava notranjega pesnikovega življenja potrebuje opore, tudi ona visi še v zraku.

Strokovnjaku je tudi natančno poznavanje zunanjega pesnikovega življenja potrebno. Izčrpno poznavanje vsega, kar je v zvezi z umetnino, mu tvori temelj, na katerem zamore zgraditi slovstveno vedo. Torej samo sredstvo; cilj je vse višji, lepši iz neštetihi razkrojenih delov, iz zmede letnic in zapisov mora vstati ponosna, kolikor mogoče priprosta zgradba večnih zakonitosti. Šele v njihovi luči vstajajo pred nami notranje osvetljene osebnosti. Te večne zakonitosti so, ki združijo raztresene misli, ki poglobijo pogled; one, ki dajo duši radosten smehljaj: «Glej, zdaj — vem: neskončna veriga se vleče iz vesoljstva v vesoljstvo! Večno drugačen si človek in večno si — isti!»

Jasno vidi oko: samo zdi se, da so želje človeštva vedno nove, pa niso. Omejeno je njih število. Obrne se kolo časa, pa pridejo iste spet na površje. Samo krinke so sveže, a pod njimi se skrivajo stare znanke. Zlata želja sveti pred človekom; ko se mu zdi, da jo je dosegel, vidi: mnogo manj je svetla kot prej. Ko mine nekaj časa, nima sijaja prav nič več, zato jo zavrže, da s svežo gorečnostjo zahrepeni zopet po novi. — Še globlje vidi oko: so močni in so šibki časi, so časi borbe in časi miru. Kadar je človekova duša umirjena, njeno hrepenenje iho in vdano, pridejo dnevi, ko se ji zastudi lastna skromnost in lenoba. Zaželi si razmaha, boja, dela! V nji zakipi; kriki nezadovoljstva, obdolževanja prednikov; kriki radosti nad bojem in razkritjem nove poti. — Teko dnevi. Iz razburkanosti, pretiranosti vzraste nov, zdrav cvet; človek se ga razveseli in se umiri, uživa njegovo lepoto. V miru pa je kal za nov — nemir. Spet vstaja mladina, ki hoče zavreči staro zlato željo in jo nadomestiti z novo.

Mirna je bila pot umetnosti v 19. stoletju. Oblastna romantika je vedno bolj izgubljala na ugledu. Mladi realizem ji je tako polagoma izpodnašal tla, da se ni dalo jasno čutiti, kaka nasprotja je stvarjal med

obema razvoj. Toda to oddaljevanje je trajalo že predolgo; ta čas označuje skoro boljše kot beseda razvoj, beseda — zastoj!

Okrog osemdesetih let prejšnjega stoletja je izbruhnil v Franciji upor, ki je našel pripravljena tla po vsej Evropi. Zola in njegovi somišljeniki so dvignili v literaturi revolucijo, ki so ji dajali moč že desetletja delujoči novi znanstveniki in filozofi. Angleža Darwin in Spencer sta izvojevala naravoslovni vedi prvo mesto med drugimi znanostmi. Francoza Renan in Taine sta novi svetovni nazor, temelječi edino na snovi (materializem) uveljavila na drugih poljih. Renan je s svojimi smelimi besedami: «Ne verujem več v katoličanstvo, verujem v lepoto in znanost» zavrgel romantično versko navdušenje. Taine pa je kot kritik - filozof poizkusil združiti znanost in literaturo oziroma literaturno kritiko. Zahteval je za oboje iste metode: naravoslovec in pesnik iščeta resnico; kakor najde prirodoslovec zakonitosti v svetu živalstva, tako jih bo našel tudi umetnik v ostalem svetu, predvsem v človeku — potom znanstvenega razkroja, poizkusa (eksperimentalni roman!). Iz takih tal so se zagnali v zaspano ozračje kriki revolucionarjev - naturalistov: «Kar je bilo doslej, ne velja več. Proč od romantike, siti smo njene fantazije. Mi imamo novo pot: z edino zanesljivo močjo svojih čutov razkrajaj okolico! Vdaj se naravi, spoznal boš njeno resnično žitje in bitje; poglej v človeka, v družbo, razkrinkaj njo, ki je doslej z velikim zadovoljstvom gojila laž. Išči resnico, pa boš umetnik!» — Natančno so znali zadeti vse, živo in neživo, lepo in nelepo (fotografija!). S svojimi znanstvenimi očmi so videli, da človek sam zase ne pomeni ničesar; on je tvorba svoje okolice (milieu!), odvisen je od svojih prednikov (podedovanje!), odvisen je tudi od časa (moment!), v katerem živi. Radi so opisovali tudi cele skupine ljudi, ki so jim dajali v svojem medsebojnem trenju (razvoj!) najpopolnejšo sliko resnice. Vsakdanja in človeku, ki jo govori, primerna je bila tudi beseda. V najrevnejše, najzanimarjenejše sloje (socializem) stopajoča umetnost si je dovoljevala včasih prav robat izraz.*)

Zopet so se francoski umetniki prvi upali, enostranost je bila prevelika; sama snov, nagoni so odločevali, duh je stal pozabljen in ubog ob strani. Zahrepenel je iz blata navzgor in moč te želje mu je vžgala nove luč: impresijonizem (impresija = vtis). Samo par let po naturalizmu je nastopil, a ni čuda: saj je temeljil na istih teorijah kot naturalizem — vsaj v začetku. Le, da je oko, ki je prej zrló na snov (objektivizem!) izpremenilo smer, pogledalo je v človekovo notranjost, v dušo (subjektivizem!). Dušeslovje (psihologija!) doseže višek razvoja. Imel pa je tudi impresijonizem svoje filozofe in znanstvenike: fizika Macha, ki je razvil relativizem (stvar sama na sebi ni resnična vrednota, šele v človekovi notranjosti postane bitnost, ki pa je za različne ljudi različna). Imela je Nietzsche-ja, ki je podrl staro moralo, a je vstvaril tudi nove vrednote: človek tostranstva (nasprotnik krščanskega usmiljenja) mora brezobzirno stopati k idealu — vsestranski osebnosti, uživajoči lepoto življenja. Evangelij močnih! — Iz takih tal so se zagnali v težko snovno ozračje kriki novih umetnikov — impresionistov: «Proč od naturalizma! V globlje blato ne more več, bežimo od njegove brutalnosti v — tajnosti duše. Vrní se, ponižana Fantazija, in pripelji s seboj pregnano kraljico Lepoto. Ukloniti hočemo tilnik pred njo globoko kot nikoli: darovati ji hočemo vse, vse! Kaj nam dobro, kaj

*) Pozen poizkus naturalizma pri Slovencih je Govcar «V krvi».

zlo, filistrski pojmi! Povsod, tudi v izživljanju naših živcev bomo iskali samo lepoto, kajti lepota, žehteča tostranost mora biti naša umetnost. Slikarstvo in glasba ji dajeta izraz, ki je zopet lepota!» — Iz čisto prvotnih vtisov, ki jih sprejema duša, so prišli do tako nenavadnih, skrivnostnih odtenkov (nijans), ki jim z besedo niso mogli do bistva, zato so se zatekli k simbolu (simbolizem = izražanje pojmovnega potom stvarne primere.) Kmalu so se odtegnili vrtincu strastnega uživanja, izmučeni, šibki, brez volje (dekadenca!). Njih utrujenost je našla krepčila v — novi romantiki. Iz svojih vtisov so vstvarjali nove svetove, postavljene često v fantastično preteklost. Kakor romantiki, le še boljše, so začeli oboževati v nasprotju z umazanim življenjem — sladko tolažnico smrti.**)

Impresionizem se stopnjuje, se košati vedno bolj, se preliva, se izgublja v bolestinah krikih, vzkipelih iz želje po novi umetnosti (kubizem, futurizem, dadaizem!). V njih je že močan upor proti netvornosti prejšnje smeri. Tok razvoja zakriva očesu črto, ki loči staro in novo smer, vendar so nasprotja silna. Ekspresionizem***) iz-tis, iz-raz!) ni napovedal boja samo notranji šibkosti impresionizma, temveč celim desetletjem, sužnjem zlatega teleta — materijalizma. — V nasprotju z impresionisti, ki zanikujejo potrebo filozofije kot take, ker so bili preleni, da bi si jo vstvarili, zahteva nova smer — tvornost. Zopet se zgodi, da pridejo pozabljene ideje v prenovljeni obliki zopet na dan: filozofa Kant in Schleiermacher dajeta podlago utemeljiteljem novega — idealizma: Sternu, Bahru, Rathenau-u.

Iz taki tal so se zagnali v leno ozračje kriki revolucionarjev-ekspresionistov: «Proč od propalega impresionizma! Nočemo več biti sužnji, nočemo več posnemati prirode, nočemo si ji vdajati. Nočemo sprejemati, hočemo — določati. Hočemo biti pesniki silne volje; hočemo biti bogovi, stvarniki novega sveta, neodvisnega od snovi!» Prvi izrazi revolucionarnega duha so bili stopnjevani do blazne pretiranosti, ki je včasih onemogočala razumevanje. Ko pa je postal cilj jasnejši, se je tudi v obliki pokazalo umirjeneje: beseda postaja vedno manj okrašena, vedno bolj bistvena in stremi po neposrednosti; bliža se umirjenosti klasikov ali pripravnosti novo-realistov. Ekspresionisti ne razkrajajo več, ne izgubljajo se v zunanjih posameznostih, temveč iščejo novih strujenih enot. Iz samega sebe bočejo iztisniti nov svetovni nazor in ga darovati človeštvu; njih imeni sta predvsem: človečnost — Bog.

Nered in restalnost ki sta zavladala Evropejcu od 80 let dalje, se nikakor še nista podela. Predno bega duh od ekstaze v ekstazo, poizkuša, išče, kamor bi se slednjič trdno naslonil. Mirni realizem se je stopnjeval do svoje zadnje možnosti — impresionizma, ki se je prevrgel v ekspresionizem. Nova smer nam je preblizu, preveč je še v razvoju, da bi jo mogli pregledati do dna. Toda gotovo je, da mora iz teh prehodnih borb ostati srečnejši svet. Mora! Saj je zgodovina dokazala, da v večni verigi sledi razburkanemu, nestalnemu času — mirnejši, trdnješi.

**) Pri Slovencih so glavni predstavniki impresionizma Murn, Kette, Cankar, Župančič.

***) Ekspresionizem zastopajo pri nas: France Vodnik, Miran Jarc, deloma tudi Anton Vodnik.

Mati in hči. (F. B.)

Ni dolgo, ko mi je bilo zastavljeno vprašanje o vzgoji hčera. Z bolestanjo v besedi mi je bilo zastavljeno vprašanje; po vsej resnici tudi je bolešno. Kdo naj odgovori nanj? Matere. Na moji pisalni mizi leže časopisni izrezki, ki so slučajno zašli k meni. Iz teh izrezkov govore matere o tem najbolestnejšem vprašanju sodobne vzgoje. Poslušajmo prvo*), ki ne bo odgovorila na zastavljeno vprašanje do dna, odkrila pa bo z neizprosno besedo čudno razmerje, ki vlada danes — vsaj po večjih mestih — med materami in hčerami.

Eno je neizpodbitno: Zadnje desetletje je v življenju žene prineslo več izprememb kot prej stoletja. Nikoli ni bil prepad med ženami dveh pokolenj tako globok — tako nepopisno globok — kot je med materami in hčerami naše dobe; dva svetova jih ločita. Vsa prejšnja pokolenja so vzgajala hčerke za en sam poklic: za *moža*, za *zakon*. Mnoge matere se še danes ne morejo osvoboditi tega ideala. Vsepopvsod lahko slišimo: «S takimi nazori nikoli ne boš dobila moža.» Ali: «Ne govori takih stvari pred moškimi.» Vsa izobrazba, vsa vzgoja je usmerjena samo v eno: v pripravo za zakon.

Današnja mlada deklica ve, da je radi pretekle vojne in radi socialnih razmer malo upanja, da bi z gotovostjo lahko računala na to, da dobi moža. Radi tega teži s hladno preudarjenostjo — ki je materam prejšnjega pokolenja docela neumljiva — za tem, da se gospodarsko osamosvoji, zasluži denar, postane neodvisna. Neodvisnost pa je pot k svobodi. Te svobode so se hčere novega pokolenja poslužile s tako samoposebiumevnostjo, da so materam vzele sapo.

Poznamo matere — ki so zelo redke — katere razumejo svoj novi položaj in ga prenašajo s humorjem, s finim in lahkim norčevanjem iz samih sebe, in poizkušajo, da bi bile vzvišene nad vsemi temi stvarmi.

Mnogo pogostejši pa je drugi tip; njegovo geslo je: «Pustiti, naj gre svojo pot.» Hčerke se takole izražajo: «Svojo mater sem privzgojila.» Mati jedva vidi njene prijatelje in prijateljice, ne vpraša je, kam gre, pogostokrat prevzame tudi mesto nje skrb za nekatere potrebe, drži njeno obleko v redu itd. Hvaležna je za tisto malo časa, ki ga hčerka prebije v družini, le enega si ne more priznati, *kako sta si postali notranje popolnoma tuji*. Ta resignirana mati je tista, ki misli o sebi, da o svoji hčeri vse ve; nobena beseda ni bolj značilna kot ta: «Moja hči mi pove vse.» Kolikokrat se to sliši. Kako težka samoprevara; —vsak tujec več ve o njeni hčeri kot ona.

Še mnogo nevarnejše pa so matere, ki hočejo s silo doseči zaupanje svoje hčere. One hočejo imeti «dekliški ideal svoje mladosti» pred seboj. Nadzorujejo njeno čitanje, obisk gledališča in kinematografa, celo njena

*) Lydia Stöcker v «Berliner Tageblatt».

prijateljstva. To so stvari, ki jih je danes v velkem mestu težko izvesti. Mlada deklica neče biti niti nadzorovana, niti obvarovana vsega slabega in grdega; ona sama se hoče bojevati, sama hoče doživeti preizkušnje. Če je deklica odkrite in pošteno bojevite narave, mora priti do boleasnih nastopov in baš do tako težkih bojov z materjo, kot jih mora izvojevati njen brat nasproti lastnemu očetu za svojo samostojnost. Če pa se mati hčeri pretrdovratno postavi po robu, bo gledala ta, da si na drug način pribori pravice do samostojnosti. Dokler je deklica še mladoletna, so težkoče, ki ji zabranjujejo samostojnost, pogosto nepremostljive. Ko deklica postane polnoletna, se pogostokrat že unese. Ali pa začne boj jedva tedaj in razplamti z vso svojo silo. Toda strah, da bi morala biti prepuščena popolnoma sama sebi, je v nasprotju s proletarskimi dekleti — prevelik. Znani so slučaji, ko so se take deklice po poizkusnem begu znova vrnile v domašo hišo.

Seveda, da se dobe tudi matere in hčere, ki žive po starih idealih in so v njih tudi popolnoma srečne.

Najpogostejši pa je sledeči izhod: priboriti si skrivaj svojo prostost, ki bi je odkrito in pošteno nikoli ne pribojevala. *Varanje matere.* Če se enkrat stopi na to pot, se stvar razvija naglo v to smer in je dobiti vedno nove možnosti, hoditi tista pota, ki ji ugaajajo, med tem ko jo mati neprestano opozarja na tiste poti, po katerih želi ona, da bi hči hodila.

Kako bo končal ta boj? Mi tega ne vemo. Mislmo si lahko, da bodo deklice, ko dorastejo, stale svojim hčeram z večjim razumevanjem nasproti, kot stoje današnje matere nasproti svojim hčerkam. Upajmo, da je glavni boj že v naši dobi izvojevan.»

Prihodnjič bomo slišali drugi glas.

Jesenska pesem. (Vera Albrechtova.)

*Pobrana polja, prazne plodne njive, V meglo ovita ves dan je poljana,
in zemlja trudna znova razorana, zmruže bosa deca v mokri paši,
po tratah niti pajčevine sive, jesenski veter drobna srca plaši,
s srebrno roso čezincez pretkana. ki tuli tožno čez poljā prostrana.*

*Za plenom bega pes na poznem lovu,
zbudil je jato dremajočih vran —
a že je polje polno tihih sanj...*

*Lenô se dviga dim v lesenem krovu,
v daljavi prva luč je zažarela —
a mojo dušo žalost je objela...*

Dve črtici. (August Strindberg - F. B.)

Podobar,

Čče tudi dobi mož v svoji ženi mojstrovino stvarstva, se kljub temu trudi, da bi izbrisal male pogoške v risbi in v barvah in svojo umetnino na ta način oprostil vsakega pogoška do zadnje meje možnosti. Tega ljuba ženica ne razume vselej, pogosto je razdražljiva:

«Ti vidiš same napake na meni.»

«Nasprotno, ti si zame najlepša; toda jaz hočem, da si popolna. Ti bi ne smela biti nikoli jezna, v jezi so tvoje lepe oči grde, in radi tega trpim. Ti bi se ne smela v zelene barve oblačiti, ker ti ne pristaja; videti si strupena, da obrnem svoje poglede od tebe.» In tako dalje.

Jesti ni lepo, in gledati, kako ljuba oseba poklada jedi v lepa usta, ki bi morala govoriti lepe besede, smehljati ljube nasmeha, stisniti mehke ustnice v rožni popek za poljub, je celo ostudno! Radi tega je nastala navada, da se skrije nelepo opravilo za zastor polglasnega razgovora; nato se pozabi, kaj lepa usta med tem delajo.

«Vedno me samo karaš! Povej mi vsaj enkrat kaj lepega!»

«Ali ne znaš brati v mojih očeh, da te obožujem; ni treba, da ti to šele z ustnicami povem. Ali jaz hočem, da si popolna. To je vse!»

Spomini

Sedem let zakona je preteklo; nista čistila svetiljke, kadila se je tako, da je postal lepi dom ves črn in sajast. Tedaj sta sedela vsak na svojem koncu stanovanja, ker nista mogla več pogledati drug drugemu v oči. Žalovala sta drug za drugim kot za mrliča, izgrešila sta pot kot izgubljeni otroci.

Tedaj je odprl mož predal in vzel škatlo iz njega. Vonj po svežih rožah se je razlil po sobi, četudi je prihajal od suhih rožnih lističev, ki so bili stisnjeni med listi papirja.

To so bila njena pisma, pisma njegove neveste, ki mu jih je pisala pred sedmimi leti. Kako je vse lepo: modrikasti papir, z zlatim robom, kot ženitovanjski kozarci, še ni bil zbledel; ovitki lepo zloženi kot vezena prevleka blazin za zibko. Črke so stale v lepih vrstah mehkih besedi zalih ustnic, ki so se smehljale v tankih lokih...

Lepota in ljubezen v mislih in čuvstvih — jo je li zopet našla? Lepota in ljubezen sta ležali v škatli, balzamirani od rožnih lističev in suhih vijolic! Toda ona je mrtva! Tedaj je zajokal!

In na drugem koncu stanovanja je sedela žena nad svojimi spomini in govorila s svojim ljubim mrličem. Zajokala je!

Za vedno izgubljen!

Za vedno!

Mnogo besed je ... († Srečko Kosovel.)

*Mnogo besed je, mnogo besed,
a sredi vseh je ena;
sredi sveta
tako sama kot ta
res ni nobena, nobena.*

*Kakor brinjevka na Kras
privrši v lahнем letu
v jesenski čas,
na gmajni, za bori
privadi se pustemu svetu.*

*Streli iz pušk odmevajo v gmajni,
glej, in njo ustrelijo...*

*Po kaj si prišla, moja misel, na Kras
v ta turobni, samotni jesenski čas?
Adijo, življenje, adijo...*

Samotne so moje steze ... (Agard Averčnjakova.)

*Samotne so moje steze
in v mislih mojih je mrak;
le gole zimske breze
slišijo moj korak. —*

*V očeh bolestne sanje,
v srcu pekoči dvom,
na ustnih le eno vprašanje:
«Kje našla resnico bom?»*

Pogrnjena miza. (Vida P.)

Kako neprijetno vpliva na gosta zanemarjena pogrnjena miza, ve le oni, kateremu se je že kdaj kaj takega pripetilo in se je seveda tega zavedal. S tem ni rečeno, da moramo svoj želodec vzgojiti tako, da bo mogel prebavljati samo pri gosposki mizi. Nikakor ne. Današnji človek, ki toliko čita in toliko vidi po svetu, mora imeti zmisel za higijeno in estetiko, to se pravi, za zdravo čistost in lepoto. Higijena je seveda na prvem mestu in nanjo mora gledati najsiromašnejši kočar in najrazkošnejši bogataš.

P o s o d a, v kateri daš gostu jesti, mora biti najskrbneje omita, pa naj bo to krožnik iz Meissnerjevega porcelana ali glinasta skleda od ribniškega lončarja. Istotako mora biti popolnoma čist pribor (žlica, vilice, nož), naj bo žlica lesena ali iz belega srebra. Najčistejše lice zahteva tudi p r o s t o r, kamor postaviš gostu jed: ali na sijajno opremljeno mizo v salonu, ali na nepogrnjeno javorovo mizo v koči ali na zeleno travo na polju. Povsod mora biti največja čistost, seveda ne v isti obliki. Kar je lepo in okusno na kmečki mizi, je lahko zanikrno in nedostojno na gosposki; pa tudi kar je nepoporečno na salonski mizi, je večkrat vsiljivo in afektirano v priprosti sobi. Vsaka stvar, vsaka vrednost na svojem mestu, ali čistost povsod enaka.

Namizni prt mora biti že za domačo družino vedno čist. Zato navadi otroke, da bodo pri jedi pazili in ne mazali prta s kapljicami juhe ali slično. Če imaš pri mizi gosta, moraš pogrniti s vež prt, kateremu se pozna blesk belote in se vidi, da gube še niso bile razganjene. Namizno perilo moraš prati s posebno natančnostjo, likati pa trdo, gladko, zato ga moraš pred likanjem poškopiti in trdo zviti, da se enakomerno razmoči, potem pa likaj s kolikor mogoče vročim likalnikom,

Nekoč sem bila povabljena na večerjo k boljši družini. Z veseljem so mi postregli in s prav izbrano jedjo in prijetno bi bilo sedeti v pristrčnem razgovoru z gospodarjem in gospodinja. Ali kaj, ko so pogrnili mizo s prtom, na katerem sta jedla z družino že ves teden. Gotovo ni bil umazan, ali njegova belota je bila motna in gube so bile raztegnjene. Če bi bil to prt z naše domače mize, bi ga gotovo še ne vrgla v perilo in bi najmanj ne motil našega teka, ali pri tuji mizi zahteva naš želodec neoporečno svežino in snago. Z največjo težavo sem jedla vsaj toliko, da nista bila gostitelja užaljena. Prav tisti želodec, ki se najboljši jedi na nesvežem prtu v drugače jako čisti hiši tako upira, prav tisti želodec vživa morda z največjo slastjo kislo mleko v lončeni latvici, iz katere istočasno zajema več letoviščarjev, pa čeprav je postavljena le na pomit kmečki stolček ali na zeleno travo.

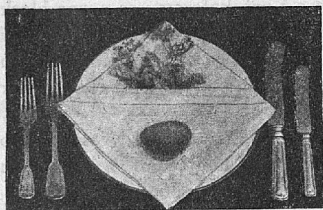
Najlepše se pogrinja okrogla miza; okoli nje se vsi gostje ugodno počutijo, vsi so enako oddaljeni in nekako enakopravni po častnih mestih.

Kako in kaj postavimo na mizo, čitamo v tem listu pod naslovom «O lepem vedenju». Tu hočem dodati še nekaj drugih nasvetov.

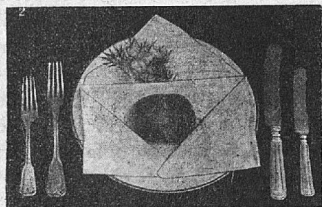
V prejšnjih časih so bili na izreden način zganjeni prtiki poseben kras mize. Zlagali so jih v umetne oblike, v slike cvetic, živali, zvezde i. dr. Lepo je res bilo, videti te tkaninaste umotvore na krožnikih, toda kaj je bilo s prtikom potem, ko si ga je gost razgrnil v naročje! Od lepe umetne figure je ostala le zmečkana cunj, ki ni niti malo mogla vplivati na dober tek pri jedi. Zatem je bilo nekaj časa v modi, da so prtike polagali na krožnik ali pod pribor tako zložene, kakor jih zgane likarica. V zadnjem času pa so zopet uvedli umetno zložene prtike, a nove oblike morajo biti seveda v skladu s splošnim okusom modernega človeka. Prtike zlagamo tako, da ostanejo v svoji prvotni obliki in da so, ko jih razgrnemo, lepo gladko polikani. Zato jim dajemo prav priprosto, pa vendar prijetno učinkujoče oblike. Med gube vtikamo zeleno vejico ali šopek cvetic, včasih tudi kruhek. Na ta način dobi pogrnjena miza prav lepo, veselo, pristrčno in vendar elegantno lice. Da se dajo prtiki lepše upogniti, jih je treba prej gladko in trdo polikati ali zvaljati.

Male prtike, ki jih dajemo pri serviranju kave ali čaja, zgiblamo tako, da dobe obliko trikotnika, ali pa obdrže svojo prvotno zloženo kvadratno obliko in jim podganemo le stranska dva voglička. Ta oblika je posebno lepa, če ima prticek v vogličku umetno vezeno.

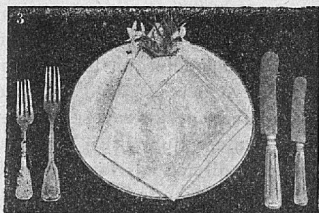
V naslednjih slikah vidimo nekaj oblik za večje prtike. Kadar hočemo prticek zapogniti v zaželjeno obliko, ga položimo predse vedno tako, da je sredinski vogal obrnjen proti nam, odprti vogal pa na nasprotno stran.

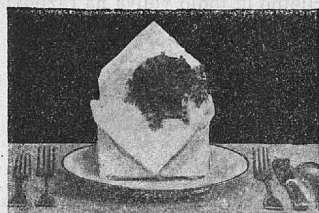
Sl. 1. Navadno zloženemu prtiku zapognemo najprej zgornji vogal navzven, spodnjega navznotraj malo više in zatakujemo šopek. Na vrh prvega položimo kruhek.

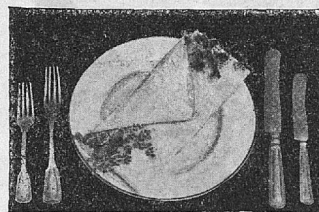
Sl. 2. Prticek prepognemo čez pol, nato še enkrat čez pol po širini, da dobimo velik kvadrat, katerega položimo predse tako, da imamo sredinski vogal obrnjen proti sebi. Sedaj primemo levi in desni vogal ter ju združimo v sredi tako, da se malo prekrizata. To obliko dvignemo in prepognemo na spodnjo stran ravno čez sredo tako, da pride sredinski vogal pod odprtega. Ves zgornji (odprti) vogal zapognemo sedaj navznotraj in zatakujemo za njega šopek. Med stranska vogala položimo kruhek.

Sl. 3. Prtiček zložimo v tri dele po dolgem in v tri počrez; odprti vogal mora biti seveda na zunanji strani zgoraj. Nato ta vogliček malo zapognemo navzgor, stranska voglička pa nekoliko izpodganemo na spodnjo stran tako, da je zgiba od gorenjega vogala navzdol poševna. Za zapognjeni vogalec vtaknemo cvetico.

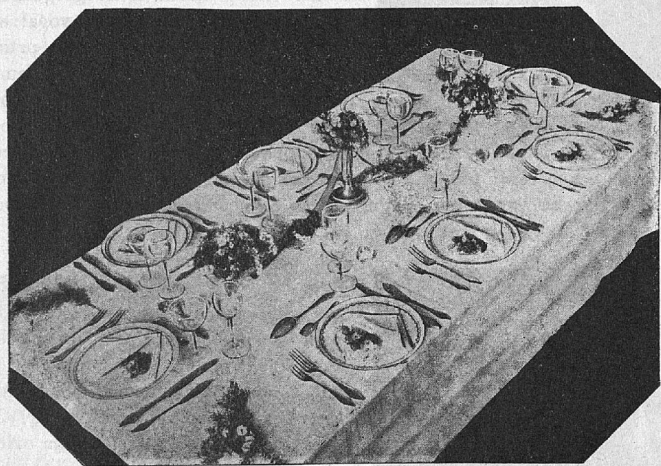
Sl. 4. Prtiček prepognemo čez pol, nato še enkrat čez pol po širini, da dobimo velik kvadrat, katerega položimo predse tako, da je sredinski vogal obrnjen proti nam. Nato vzdignemo prtiček in ga prepognemo na spodnjo stran po diagonalni (med obema stranskima vogalom) tako, da pride sredinski vogal pod odprtega in dobimo trikotnik. Sedaj zažanemo ves gornji (odprti) vogal navzven, dvignemo prtiček in izpodganemo stranska vogala na spodnjo stran drugega čez drugega. Za zapognjeni vogal zatakemo šopek.

Sl. 5. Prtiček prepognemo enkrat po dolgem in počrez, da dobimo velik kvadrat, katerega položimo tako, da je sredinski vogal obrnjen proti nam. Nato zapognemo spodnji vogal navzgor do srede, istotako zapognemo tudi stranska vogala ter združimo v sredi vse tri tako kakor pri kvadratnem pisemskem ovitku. Nato preganemo prtiček še enkrat tako navzgor, da so združeni voglički skriti znotraj ravno ob spodnji stranici ter zapognemo ves svobodni zgornji vogal čez vse to, kakor bi hoteli zapreti pismo. Ob straneh zatakemo cvetke.

Cvetice se vobče jako lepo podajo mizi. Včasih so jih devali v visoke vaze; te so bile sicer praktične zato, ker so na mizi zavzemale malo prostora, dočim je treba za moderne nizke in široke vaze precej mesta; ali visoki šopki so zapirali gostom pogled na drugo stran mize. Danes postavljamo in polagamo na mizo le male cvetke. Večkrat jih niti ne vtikamo v vaze, nego jih kar položimo po prtju bodisi v obliki šopkov, venčkov ali prog. Zadnja nemška moda uvažuje celo svilene trakove, katere polagajo na mizo kot okrasek. Pozimi uporabljajo mesto svežih cvetic celo posušeno ali umet-

no cvetje, ali pa rastline v lončkih. Vendar se zdi, da zemlja ne spada na pogrnjeno mizo, kjer je mesto le za sveže utrغانo cvetje. Nič, kar je na mizi starega, postaneга, ponarejenega, ne vpliva blagodejno na tek. Lepša je priprosta smrekova vejica ali nežno petersiljevo peresce nego bohotna umetna roža. Iz istega vzroka ne spadajo v jedilnico težke zavese, temne slike in tudi ne starinsko pohištvo, čeprav ga nekatere ljubiteljice narodne umetnosti tako rade razstavljajo baš v jedilnico. Jedilnica naj vzbuja misel na prirodo, na svežost in zelenje, kjer je izvor naše hrane in zdravja; zato naj ne nalikuje etnograskemu (narodopisnemu) muzeju, v katerem je doma prošlost in romantika, kar pa tudi lahko prijetno in toplo vpliva na razpoloženje pri pogovoru in je zato prikladno za sprejemnico.

Na klopi. († Srečko Kosovel.)

*Na klopi v parku pod kostanji
strmela v njihov sva korak,
njih stas, poln vonjev pomladanjih,
in najin smeh je bil grenak.*

*Kot sloki trsi vitke šle so,
se rahlo pozibavale,
in kot za rožnato zaveso
so grudi vztrepetavale.*

*Oči povešene so bile
in pogled nekaj je tajil,
ker čutil je te skrite sile,
to strast, ki bi se je opil.*

Po ženskem svetu.

Indijske žene so se tudi že uvrstile med napredno žensko. V Bombaju je začel izhajati ženski list z imenom «Griha Luxmi», kar bi po naše pomenilo «Gospodinjva». Vendar se ne bavi samo z gospodinjstvom, nego ima tudi članke iz drugih panog, posebno iz sociologije. Bori se za ženske šole in stremi o ustanovitvi zavodov, kjer bi se dekleta izobraževala v domačih delih. Med izdajateljicami in sotrudnicami lista so domače Indijke, in sicer take, ki so povečini akademsko izobražene.

Žensko časopisje na Ruskem. Kakor poročajo v listih, izhaja na Ruskem 16 listov, katere izdajajo in pišejo ženske same. Pravijo, da izhaja na dan 397.000 izvodov! Poleg teh izhaja še 6 časopisov za žene neruske narodnosti. Letos se otvori v Leningradu šola za žene, ki se hočejo posvetiti novinarstvu in poljudno vzgojnemu predavatelstvu.

Ameriške poslanke v Kongresu. Pri zadnjih volitvah v narodno skupščino so bile izvoljene 4 ženske, ki pa pripadajo republikanski stranki. Tri so vdove, katerih možje so bili tudi poslanci; po smrti soproga so volilci izvolili njihove žene. Vse štiri zastopnice so jako delavne in so predložile kongresu važne predloge glede podpor poljedelcem za izboljšanje položaja kmetijskim podjetnikom, vojaškim invalidom in sl.

Dopolavoro feminine se pri nas v Italiji imenuje posebna organizacija deklet, ki so čez dan zaposlene v službah, po delu pa se shajajo v društvenih prostorih, kjer imajo priliko za nadaljnje izobraževanje. Pod okriljem te organizacije — podobna društva so tudi za moške — so že ustanovili po nekaterih tovarnah materinske sobe, dvorane za odpočitek, tečaje za higijeno, gospodinjstvo, bolniško strežništvo, za ročna dela; prirejajo tudi predavanja, sestanke ter zabavne in poučne zlete.

V načrtu imajo še mnogo koristnih naprav. Vsako okrožje bo imelo svoj sedež, kateremu bo načelovala posebna zaupnica, ki bo odvisna od pokrajinske ravnateljice. V tem domu bo knjižnica, od časa do časa bodo članice imele glasbene in literarne prireditve, predavanja in razne tečaje. Poskrbljena jim bo znižana železniška vožnja za zlete, o počitnicah pa se bodo lahko udeleževale počitniških kolonij po planinah in ob morški obali. Nekaj takih kolonij je delovalo že lani, dopolavoristke so plačevale po 14 dni dnevno, bile so na deželi 15 dni ter so imele zdravo hrano in stanovanje.

Na Ogrskem živi 2 milijona družin, od katerih je več kot četrt milijona brez dece, istotoliko jih ima po eno dete, četrt milijon

na družin pa po 2 otroka. Torej je skoro polovica družin, ki ne pomenijo za nadaljevanje naroda nič. Po zapiskih univerzitetnih profesorjev umira na leto 30.000 mater na posledicah prisiljenega splava.

V Egiptu je letošnjo pomlad porodila neka domačinka šestero dece, in sicer 4 deklice in 2 dečka. Angleški list je pisal, da je vseh šestero novorojenčkov živih in da se vsi z materjo vred zdravo počutijo.

Američanke. V Ameriki so sestavili štatiško o poklicih, katerim se ženske posvečajo. Pa se je dokazalo, da si najraje izbirajo take stroke, ki se jim zde najprijetnejše in ki jim dajo največ spremembe, kajti Američanka se enoličnosti in navajenosti boji tako kakor bolezni. Navada uniči vsaki stvari privlačnost. Zato pravi Američanka: kadar ti ni obleka več všeč, kadar te kakšni šport več ne zabava, kadar se sloga tvoje hiše naveličaš, podari komu zastarelo obleko, nauči se novega športa, kupi drugo pohištvo. Hoditi vedno po isti stezi pomeni toliko kakor stati na mestu.

Ko se Američanka omoži, ne mara mirnosti družinskega življenja. Družina in ljubezen ne smeta zavzeti vsega. Če si žena, ohrani druga zanimanja, imej manj zahtev. Zato si Američanke izbirajo poklic, ki jih navdušuje in jim da neodvisnost, kateri se ne odpovedo, niti če se poroče z milijardarjem. Zato ločitev v zakonu zanjo ne pomeni razvaline.

Amerikanci imajo tudi glede pravičnosti svoje nazore. Če v Evropi kdo kaj zagreši, trpi zato vse življenje. Tam pa pravijo: Mi Amerikanci dajemo zločincem možnost, da se zopet dvignejo in začno življenje na novih temeljih. Kazen je kakor pečat na krivdlo. S kaznijo se posledica zločina zaključuje in z njo začnejo novo življenje. Vse je samo začasno: v tem je tajnost pestrega življenja Amerikancev.

Higijena.

Pri bolniku. Če moraš imeti bolnika doma, mu pripravi mirno, solčno, nevlačno sobo. Vse predmete, na katerih se nabira prah, odstrani; zato ne imej po tleh in po stenah preprog ali težkih zaves. Čim manj zaves, čim manj prah. Postelja naj stoji tako, da bolnik ne gleda naravnost v okno. Najbolje je, če se dotika stene samo pri vzglavju, da moreš do bolnika od vseh treh strani. Tudi bolnik sam se počuti bolj svobodnega, če se ne tišči stene. Pri postelji naj bo omarica ali vsaj mizica, da postavljaš nanjo stvari, ki jih potrebuje bolnik. Tanj naj bo zvonček, s katerim te bolnik kliče, in toplomer. Jako priporočljiva je tudi mala stenska omarica

za zdravila in obveze. Istotako naj bo v sobi tudi posoda za umivanje, vrč in vedro ter nočna posoda. Cvetice napravijo sicer prijetno lice v sobi, ali močno duhteče ne smejo biti; ponoči pa sploh ne sme biti rož v sobi. Postelja naj ima žimnico iz žime, a ne iz volne. Slama ni priporočljiva, ker se pri postiljanju praši in se pri ležanju neenakomerno stlači. Večkrat moraš bolniku visoko podložiti pleča ali glavo, zato imej pri roki dovolj blazin. Pokrit naj bo s prebito odejo, katera mora biti podložena z rjuho, da se pere. Rjuhe naj bodo sploh obilne, dolge $2\frac{1}{2}$ m, da se lahko zatlačijo od vseh strani in se pod bolnikom ne zdrgnejo. Po zimi polagaj bolniku na noge še pernice. Bolniška soba mora imeti velika okna, da se lahko zrači. V bolnikovi sobi naj bo vedno najlepši red, vsako stvar spravi takoj na njeno mesto. Človek bi ne verjel, kako silno so nekatere osebe — posebno ženske — občutljive za nered, čeprav ga v zdravem stanju ne čislajo posebno.

Naj li gori pri bolniku luč po noči? Če le more, naj bo v temi. Petrolejka, oljnata in plinova luč porabijo iz zraka kisik in pri razkranjanju širijo neprijeten vonj, zato je v taki sobi zrak pokvarjen. Edina svetiljka za bolniško sobo je električna žarnica, ki ne pridi zraka.

Naravno zdravljenje rane. Če se vrežemo v prst, začne rana takoj krvaveti in s tem je že narava sama začela svoje zdravljenje. Kri, ki teče iz rane, izpere vso umazanost in vse škodljive snovi, ki so prišle v rano z nožem, s čepinjo ali s čimerkoli smo se vrezali. Zato je najbolje, da rano takoj malo priitisemo od strani, da močno zakrvavi, nato jo pa zatisnemo. Če ni velika, jo zatisnemo kar s prstom, ki mora biti seveda popolnoma čist, ali pa jo obvezemo. Pri mali rani se ustavi kri sama od sebe, na prerezu se kri sesede in strdi ter takorekoč odprtno zamaši. Ta krvavi obronek čuva rano pred zunanjjo nesnago in tudi pred sunkom in udarcem. V notranjosti pa ta strjeno kri zopet združi krvne žilice, ki so se bile prej prerezale, in se tako napravijo nove krvne cevke. Okoli rane koža pordí ali celo oteče, ker se kri živahneje dovaja, da se čim brže tvorijo nove stanice, novo meso in koža. Ko zraste nova kožica, odpade strjeni krvni obronek: narava je dovršila svojo zdravniško nalogo.

Pri večjih ranah je seveda nevarnost večja in je treba iti k zdravniku. Ker je rana močno odprta, pride vanjo več nesnage in strupenih snovi, zato se lahko okuži, kar imenujemo gnojenje ali celo zastrupitev krvi. Zdravnik mora torej rano razkužiti. Pri velikem prerezu je prerezanih mnogo žil, bolnik ne sme čakati, da narava potom strjene

krvi sama vzpostavi krvno zvezo, ker bi pri tem ranjenec izgubil preveč krvi, kar je lahko smrtnonevarno.

Kaj je bolje, da imamo rano obvezano ali ne? Pod vplivom zraka se rana čeli in zdravi hitreje; tedaj bi bilo bolje, da je ne obvezujemo. Ali kdo nam jamči, da se odvezana rana ne okuži ali da se vsled suka ali pritiska zopet ne odpre? Zato je vsekakor bolje, da jo obvezemo.

Obrazna masaža. Nekatere ženske imajo silno utrujen obraz, v lice se jim zareže globoke gube, koža se povesi. Zato si je treba obraz večkrat osvežiti in si mišice okrepiti. To pa dosežemo s pravilnim drgnjenjem, s takozvano masažo. Ne smemo pa drgniti kože s suho roko, ker pri tem preveč trpi, nego jo je treba malo namastiti. V to svrho vzamemo nekoliko mandljevega olja, vazelina ali kreme, kar je seveda najboljša. Pa prav malo. To masčobo najprej nekoliko narahlo razdrgnemo po licu. Nato položimo oba palca pod brado in rahlo potezamo s pomaščenimi prsti po licu in po čelu v poševni smeri od spodaj navzgor, dokler koža lahko ne pordeči. Potem si zopet namastimo prste in potezamo s stegnenimi prsti po vratu od zgoraj navzdol. — Amerikanke si od časa do časa masirajo obraz z vročimi obkladki, pri tem gube za nekaj časa izginejo. Ali z obkladanjem je treba ravnati jako previdno. Vzamemo prtček, ga večkrat prepognemo po dolžini in potaknemo v vrelo vodo. Nato ga dobro ožmemo ter položimo na podbradek in na lica kolikor mogoče vročega. Ta obkladek se z rokami pritiska na obraz 2 do 3 minute; nato se vzame proč, na sparjeno lice pa se položi suh robec, da se koža ohladi. Najbolje je, da delamo to leže in po obkladku počivamo še četrť ure. Obkladek očisti znojnice in osveži kožo. Istotako dobra je tudi kopel v sopari. Glavo držimo nad loncem vrele vode ter se pokrijemo z veliko ruto, da pri straneh para ne uhaja. Tudi ta kopel očisti in osveži lice.

Materinstvo.

Dojenččkova kopel. Na to mora mati misliti pravzaprav že v nosečnosti. Saj je vse, karkoli stori dobrega v tem stanju, namenjeno tudi koristi otroka. In če pazi in goji svoje lastno zdravje, misli v prvi vrsti na dete, ki je tako odvisno od nje same. Noseča žena se mora večkrat kopati; če ne more drugače, vsaj v sedečni kopeli. Voda ne sme biti mrzla, da se ne prehladi; ekoro še bolj nevarna je prevroča kopel, ker se pri tem materica in ves drob razdraži in nastane lahko splav.

V sedmem mesecu si mora žena že pripraviti vse potrebno za dojenčka. Lahko se ji

prijeti prerani porod in bi bila v največji zadregi, če bi ne imela vsega pri roki. Med drugimi stvarmi je treba pripraviti tudi banjico, bodisi leseno ali pločevinasto. Po vsaki kopeli jo je treba dobro omiti in obrisati. Če le moreš, je ne uporabljaj za pranje plenice. Voda naj bo topla 35° C; meri jo s toplomerom in ne z roko, kar ni zanesljivo. Če je tvoja roka mrzla, bo čutila topla tudi vodo, je prehladna za dete; če imaš pa razgret roko, se ti bo zdela hladna tudi taka voda, ki bi bila prevročna za otroka. Nekatere ženske merijo toploto vode s komolcem, pa tudi to nas lahko vara. Za kopanje si pripravi sterilno bombaževino (vato) ali vsaj mehko, prekuhano cunjico, s katero boš umivala otroka. Pri roki imej svežo srajčko in jopico, na veliko blazino pa pripravi mehko frotirno brisačo, kamor boš položila okopano dete. Zraven si pogrni dve plenici: spodnjo kvadratno in gornjo trikotno. Pod obe položi povojček, da boš otroka povila čez prsa. Ne pozabi na sipo, ako bi otroku kožica pordečila. Šele ko imaš vse pripravljeno, odvij malčka in ga položi v vodo. Prej si zapri okna, da ne bo prepriha med kopanjem. Pozimi koplji blizu peči, tudi otrokovo perilo pogreje.

Kako je treba držati otroka pri kopanju? Ko ga vzdiguješ, ga primi z levo roko tako, da mu podpreš plečka in glavico, z desno pa spodnji živetek. V vodi mu istotako z levico podpiraj plečka in glavico, da se ne udari ob steno, ker ima še mehko lobanjo. Dobro je tudi, če pogrneš na dno čisto plenico, da ne leži na trdem. Z desnico mu najprej operi obrazček, pri tem rabi sterilno bombaževino ali mehko cunjico. Še bolje je, da mu obraza sploh ne umivaš v banjici, nego šele po kopeli s prevreto in ohlajeno vodo, ki jo imaš pripravljeno v drugi posodi. To pa zato, ker je lice najbolj občutljivo za okuženje z nečisto vodo. Pri umivanju dojenčka postopaj tako kakor pri odraslem človeku: najprej operi oči v tem, da narahlo pogrneš s cunjico od noska v spodnjem loku proti sencem, nato nos, usta, lička in ušesca, naposled še glavico in vratek. Sedaj šele živetek: pod pazduho, prsa, trebušek, med nožicami in stopalca. Ko je dete dovolj močno, ga obrni, da mu izmiješ še hrbticek in križec. Bodi urna in drži otroka vedno pod vodo, da se ne bo prehladil. Prve tedne naj bo v vodi 3—5 minut, pozneje lahko tudi dalj. Potem ga vzemi iz kadice in ga položi na pripravljeno veliko brisačo ali mehko rjuho. Dobro ga zavij in izbrisi; najprej seveda zopet glavico. Oblesi ga in povij v plenice. Če ima pod bradico, pod pazduho ali med nožicami razdraženo kožico, ga posuj s praškom. Nekateri dojenčki imajo na glavi dolgo časa teme. Dobro je, da ga namažeš zvečer z oljem, pri kopanju ga umivaj z

mehkim milom, potem pa še prav previdno počesi s čistim glavnikom. Ko se ti dete čez dan pomoči, ga samo obriši in preloži v čiste plenice; kadar se pa umaže, ga omij.

Čistota, spanje in materino mleko so glavni stebri dojenčkovega zdravja. Nihče ne more malega deteta gojiti s tako ljubeznijo in previdnostjo, kakor mati, če je seveda dobro poučena. Res je, da ima vsaka ženska že prirojen zmisel za materinstvo in da zaa v potrebi sebi in otroku nekako nagonsko pomagati. Ali vendar je materinska nevednost pokopala že nešteto otrok. Zato bi se morala vsaka noseča žena pravočasno poučiti o vsem, kar se tiče nje same in otroka. Kakor hitro zazna žena v sebi novo bitje, je njena dolžnost, da se pripravi na novo življenjsko nalogo. Saj je vendar materinstvo za vsako telesno in duševno zdravo ženo tako velika radost in sreča. Kako si je mogoče misliti lepšo in slajšo sliko, kakor je prizor, ko pritisneš zdravo, pravkar okopano dete, vse sveže v lička in ročice, vse v čisto zavito, k prsim, kjer tako hlastno srka svoj edino pravi življenjski sok in nato sladko zaspi!

Kuhinja.

Ocvrte rižve klobasice. V litru mleka, ki si ga malo osolila, skuhaj riž in kašo, vsakega polovico; lahko je tudi sam riž. Koliko je treba vzeti vsakega, je odvisno od tega, kako se nakuha. — Ko je kuhano, mora biti zelo gosto. Ko se je shladilo, napravi za prst debele klobasice, jih povaljaj v raztepenem jajcu in drobtinah ter ocvri v razbeljeni masti. Pečene (ocvrte) potresi s sladkorjem in daj tople na mizo.

Zrezki se imenujejo mesne rezine, ki jih navadno pripravimo prav na hitro. Za zrezke vzamemo meso brez kosti in brez žil. Kožice odstranimo, drugače meso zakrknje in otrdi. Zrezke priporočajo zdravniki posebno slabokrvnim osebam; na hitro pečeno meso obdrži namreč v sebi vse one snovi, ki se drugače pri dolgem kuhanju in pečenju uničijo. Ker so zrezki hitro pripravljene, so prav pripravna jed za take prilike, ko moramo skuhati kosilo v naglici.

Goveji zrezek potolčemo na plohu in nasolimo; če ni za otroke, tudi popramo, nato povaljamo malo v moki in hitro spečemo na vroči masti ali olju. Lahko serviramo kar take, le da jih polijemo nekoliko s to mastjo. Boljši so, če jih opečene denemo na toplem krožnik, na masti pa zarumenimo drobno zrezano čebulo, dodamo žlico kiša ter zalijemo nekoliko z juho. Če je nimamo, tudi z vodo. Tež omaki primešamo še paradižnikovega soka ali konzerve, dobro premešamo, zopet denemo vanjo zrezek in še malo pokuhamo. Zrezek s to omako je jako okusen.

Amerikanci delajo zrezke še hitreje. Na razbeljeno mast vržejo na tanke rezine zrezano čebulo. Ko se čebula omeheča — zaru-meneti še ne sme — jo z vilicami odrinejo k strani in vržejo na mast posoljeni zrezek (brez moke). Prav hitro ga zapečejo na obeh straneh in takoj servirajo. Navadno ga spečejo tako malo, da je v sredi še krvav.

Prigrizek k čaju. Zamesi testo iz $\frac{1}{4}$ kg moke, 10 dkg masla, 6 žlic mleka in 1 rumenjaka; posoli in dodaj še malo pecivnega praška. Dobro ugnetaj. Potem zvaljaj testo v palčice, za prst debele in dolge, pomazi jih z rumenjacom, potrosi s soljo ali kuminom, ali z makom, lahko tudi z rznatim sladkorjem, s cimetom ali čokolado. Temu pecivu daš lahko tudi obliko štručke ali prestice, a najlepše so le palčke.

Fino sladko krhko testo. Presej $\frac{1}{2}$ kg fine moke na desko. Položi nanjo 10 dkg presejane masla. Pokrij maslo z enim delom presejane moke. Razvaljaj moko in maslo, da se sprime v listke. Razdobi te listke z rokami naglo v kašo. Spravi te drobtine na kup. Naredi v sredo luknjo. Vanjo daj 10 dkg presejanega sladkorja, 3 rumenjake, $\frac{1}{4}$ kozarca mrzle vode in ščepek soli. Stepi to zmes nekoliko z nožem in privzemaj po malem maslene drobtine. Ko je vse zmešano in gladko, preneti 2—3 krat z dlanjo. Počiva naj najmanj $\frac{1}{2}$ ure, lahko pa tudi več. Dobro spočito testo je mnogo boljše.

Za krhko testo mora biti maslo trdo. Zato ga poleti položi pred uporabo v prav mrzlo vodo. Tudi tvoje roke morajo biti suhe in hladne. Krhko testo udelaj naglo, prijemlji ga čim manj z rokami. Gotovo mora biti v 10 minutah. Pri vsakem testu je važno, da preseješ moko in sladkor, ker postane bolj rahlo. Za pecivo iz krhkega testa običajno ne maži pekača, ker je samo zadosti mastno. Peci ga v precej vroči pečici. Če je pečica premalo vroča, se iz testa pcedi maslo, pecivo postane nezadostno in suho.

(«Iz francoske meščanske kuhinje»).

Jabolčne tortice. Izreži iz krhkega testa okrogle krpice. Iz polovice krpic izreži z manjšim obodom zopet manjše krpice, da ti ostane kolobar. Manjše okrogle krpice in druge ostanke testa narahlo naglo zgneti, razvaljaj in uporabljaj dalje. Končno moraš imeti enako število večjih krpic in kolobarjev. Namaži krpice z beljakom in položi na vsako 1 kolobar. Položi te tortice na pekač in jih pomazi z mlekom. Peci jih v vroči pečici približno $\frac{1}{4}$ ure. Ostati morajo svetlorumene. (Iz francoske meščanske kuhinje).

Medtem si skuhala gosto čežano. Prideni ji $\frac{1}{2}$ pesti opranih rozin in 1—2 žlici ruma. Razreži par olupljenih mandljev na tanke rezine in jih malo oprži. Daj v vsako pečeno tortico kupček čežane in zapici vanjo mandljeve rezine. Serviraj vroče ali mrzlo.

Marmelada iz grozdja. Vzemi $1\frac{1}{2}$ kg jagod od črnega ali kateregakoli sladkega grozdja ter ga prav naglo pokuhaj. Potem ga pretlači. Dodaj tej mezzji malo manj kot $\frac{1}{4}$ kg sladkorja in še nekoliko kuhaj.

Gospodinjstvo.

Vsakdanja navodila ženi: Naj se ti pri zajutruku in pri obedu ne pozna na mizi, da si poročena že nekaj let.

Ne posedaj pri zajutruku celo večnost — pa tudi ne zajutruj s šalic v roki.

Na svetu je toliko prijetnih snovi za pogovor — zakaj pripoveduješ svojemu možu o domačih neprijetnostih?

Ni neobhodno potrebno, da se vrši domače življenje baš v halji in copatih!

Kadar se žena neha oblačiti za svojega moža, pa jo začne mož primerjati z drugimi.

Kako ravnamo s palmo? Palmo, ki je naša najlepša sobna rastlina, postavimo na svetel in zračen prostor. V poletnem času jo je treba mnogo zalivati, toda le z vodo, ki je že par ur stala v posodi. Od meseca novembra do februarja pa rastlina počiva. Zalivamo jo le malo. Spomladi palmo presadimo vsako drugo leto, in sicer vsakikrat v večjo posodo. V poletnih mesecih damo palmo «na letovišče», t. j. postavimo jo v posodi na vrt, najboljše pod drevo. — Zemlja (prst) za palme naj bo bolj peščena; na dnu posode jo pomešamo z drobnimi črepinjami, da voda ne zastaja v posodi in korenine ne gnijejo. — Kadar palmo presajamo, ji je treba odstraniti vse pokvarjene in nagnite korenine.

Madeži v zrcalu. Madeži v zrcalu ne nastanejo le od vlage, ampak tudi od tega, če je steklo z živim srebrom slabo amalgamirano. V tem primeru se da ogledalo rešiti s tem, da ga izročiš takoj tovarni za ogledala, ki steklo znova amalgamira. Rešitev pa je mogoča le tedaj, če ni steklo vsled nesnage že oslepel. Na oslepelu steklo se ne da napraviti čisto ogledalo. Steklo oslepi, če dolgo časa ni bilo snaženo, kar se na zadnji strani le čestokrat zgodi. Tako preide nesnaga v steklo in se v steklo popolnoma zajeda, kar ima za posledico oslepelost šipe. Steklo ima namreč luknjice, katerih s prostim očesom ne vidimo in te vsrkajo prah tako močno, da se ne da več osnažiti šipa. Le pogledite v kleti oslepele šipe na oknu. Taka zrcala z oslepelim steklom so uničena.

To mi je povedal pred kratkim neki tovarnar za zrcala. Dejal je, da se vrednost ogledala preračuna po vrednosti šipe in kakovosti stekla, amalgamiranje samo ni tako drago. Zrcala čistimo vedno z mrzlo, čisto vodo in z mehko krpo, ki steklu ne škoduje. Če prevažamo pri selitvi omaro z ogledali,

dalom v vratih, je treba vedno vratca sneti iz omare in jo zaviti v odeje. Papir rad naredi zareze, ker je oster, volna je boljša. Jaz sem se petkrat selila, pa se ni zrcalo nič pokvarilo. Pozornost in navzočnost gospodinje je potrebna bolj nego zavarovanje.

Petroleje. Da ti pogori kolikor možno malo petroleja, a je plamen svetiljke kljub temu lepo svetel, prineseš vsakemu litru petroleja štiri grame terpentinovga olja in dva grama kafe. V veliki zmoti je, kdor misli, da pogori manj petroleja, ako svetiljko privije. Steklo postane vse črno; zrak se zašmradi, pogori pa prav ista količina petroleja, kakor če gori s polnim plamenom. — Na razlit petrolej, ki gori, ne vlivaj vode, ker voda plamen le še bolj poživi. Edina tekočina, ki pogasi goreči petrolej, je mleko. Ako imaš pri rokah pepel, posuj plamen s pepelom, ki ga hitro pogasi. Ako nimáš pepela, pa vrzi na plamen kako plahoto, rjuho ali veliko čunjo, da ne more zrak do ognja in se zato zaduši.

Stenja za svetiljko. Nov stenja namoči v močnem vinskem kislu in ga dobro presuši, preden ga vtakneš v svetiljko. Svetiljka bo gorela s svetlim plamenom, se ne bo kadila in duh po petrolejki se bo izgubil.

O sušenju sadja in gob. V dobrih letinah, ko je sadja dovolj, se lahko poskrbi za slabe čase. Posušeno sadje je za bolnika dobro, ko ima hudo žejo, je lahko prebavno, v kuhinji uporabno in ni stroškov s sušenjem. Če narediš cele sode mošta, je veliko stroškov s sodi, z delavci, davek od prodaje, v dobri letini je cena nizka, drži se pa mošt težko ali če se drži, je večna skrb, da se ne skisa. Kako kmeta žalosti, ko ima od vsega truda naposled sam kis in še tega ne more prodati. Če znaš sadje sušiti, si na boljšem. Dobro presušeno sadje se drži 3 do štiri leta in to je najmanj, trajati mora pet let, ne da je slabše, in še če bi se hotelo kvariti, ga zopet na preprost način rešiš.

Prvo je, da vse delo opraviš sama z otroki. V dolgih jesenskih večerih naj režejo krljhe. Celó pozimi je tudi še čas za to. Lahko sadje v krljih olupiš, olupke posebej presuši ali pa vse skupaj narežeš. Vsak sad lepo obriši s čunjo in sortiraj. Kisla jabolka skupaj, sladka posebej. To je zelo važno. Ne le zaradi poznejše uporabe, ampak zaradi zaloge, ker vse sadje ni enako trpežno. Če se eno kvari, se tudi drugi sad, ki je še zdrav, pokvari ravno tako kot pri svežem sadju. Poletno sadje se posuši na soncu in na zraku oziroma na močnem vetru. Dobro je, če ga vsekakor preje v peči ali na peči, v štedilnikovi cevi ali na štedilniku presuši. Za sušenje so dobre črešnje, hruške, kutne, slive in češnje, primele in mirabele, renklode, celo tudi breskve, ki so za bolnike zelo dobre. Pri sušenju naredi gospodinje

pomoto, da nalože češnje v preveč vročo peč in tako sadje razpoka, izteče in ves sok se izlije po peči, če ni bilo na pekaču; lupina je požgana in vse je uničeno. Škoda lepega sadja! Jaz sem videla nekoč tako povodenj! Drugi važen moment za sušenje je ta, da se mora sadje popolnoma ohladiti v peči. Tako sadje, ki ni bilo zadostno ohlajeno v peči, postane plesnivo. In tretje, kar je najvažnejše, je, da mora posušeno, ohlajeno sadje 8 dni na suhem, zračnem vetrenem prostoru ležati, da izhlapi. Pridno ga obračaj v tem času. Naj ne leži na kupu, ampak na deskah ali na papirju. Če to točko prezreš ali opustiš, se bodo zaredile v suhem sadju glivice. Sadje, ki je šele začelo plesniti, hitro rešiš s tem, da ga znova presušiš v peči in na suhem. Zadnje je shramba. V stare suhe sode ga natlači, tu se najboljšje drži. Klet mora biti suha, zračna. Tudi v vežah se dobro drži, le glej, da miši ne pridejo zraven ali pa mačke. Potrosi zadnjo plast, če za več let pripraviš, z žaganjem ali s peskom. Tako boš imela čez pet let še popolnoma dobro sadje. Tudi v zabojih ali v pletenih košarah se drži ta suhljad. O gobah velja isto kot o sadju, dokler suhe gobe ne šume pri pretresanju, niso dovolj suhe. Take gobe splesnijo.

Medtem ko je sadje boljše najprvo sušiti počasi na peči in potem šele na soncu, se gobe suše hitro najprvo na vročem soncu in potem šele na peči. Solnce pomori kal zalege črvov, ki se že v par urah razvijejo v gobah, četudi za sušenje na tanke lističe narezanih. V sadju pa počasno sušenje obdrži dober okus, prenašlo sušenje pa nekako požge aromatičen okus. Srčka ne reži od sadja, ker je dober, a če ga porežeš, ga posuši v posebni partiji, da bo za čaj. Gobe in sadje se drži tudi pod streho v vreči, ki naj visi tako, da miši ne pridejo blizu. Preden gobe rabiš, namakaj jih čez noč v slani vodi. Tako lepo narastejo. Vodo odlij in jih opari pred kuho in zopet odlij ta krop; tako bodo izvrstne — kot sveže. M. Z.

O lepem vedenju.

Namizje.

(Nadaljevanje.)

Mineralna voda se toči v originalnih steklenicah.

Kadar točijo vino sluga, morajo gostu do-
tično vino različno imenovati.

Preden se vino toči, mora biti pravilno temperirano. Belo vino mora biti mrzlo, do-
čim je rdeče vino okusnejše, če ni pre-
hladno.

Servijeta zložena v pokončni trikot in ko-
šček kruha ležita na vsakem krožniku.

Pri slavnostnih obedih je za vsakega
gosta nastavljen tiskan jedilni list in še en

listek z imenom gosta, ki določa njegov prostor.

Jedilni list se prej ne čita, dokler ne posejedo gostje okrog mize.

Pri intimnih obedih nakaže prostore gospodinja, vsakemu gostu posebej. Jedilne iste dobe samo dame, ali pa je en sam jedilni list, ki cirkulira od gosta do gosta.

Razdelitev prostorov.

Gospodar in gospodinja si sedita nasproti, na obeh koncih mize.

Gospodinja sedi na tistem koncu mize, s katerega ima razgled na vhod, kjer sluge in posli donajajo jedila. Na ta način lahko nadzoruje red obeda in z diskretnimi znaki opozarja služinčad.

Častni prostori so za gospode na desni in levi ob gospodini, za dame na desni in levi ob gospodarju.

Najstarejši dami gre prostor na desni ob gospodarju. Če so starejše dame bolj famijarne, se lahko odkaže častni prostor tuji mlajši dami, kateri na čast se je morebiti priredil večer.

Oče in mati gospodarja ali gospodinje, ki sta navzoča med povablenci, odstopita svoja častna prostora gostom.

Gospodinja odkaže prostor na svoji desni vedno osebi, kateri na čast se je priredil večer, na svoji levi pa najstarejšemu gostu.

Poleg gostov, sedečih na častnem sedežu, se odkažejo prostori drugim gostom po starosti ali po simpatiji in prijateljstvu, ne glede na zasluge ali čine. Paziti se mora, da se porazdelijo gostje tako, da se omogoči živahna konverzacija. Nerodno je, če sedita skupaj dva tuja si gosta. Uvažujejo se značaji in različni okusi.

Marsikateri gost je slabe volje, če je dobil neprimeren prostor. Zato je treba pri razdelitvi sedežev dobro premisliti in vse okoliščine upoštevati. Ne zabi, da je namen večernih prireditev živahno in animirano razpoloženje in zabava. Gospodinja odkaže dvema zakonskima paroma enake starosti prostore tako: Ženi svojega desnega soseda levi prostor pri gospodarju, medtem ko sedi žena levega soseda gospodinje na desni strani gospodarja.

Če je več moških kot ženskih, sede mlajši gospodje skupaj. Mlade gospodične tudi niso vedno porazdeljene med gospode.

Če so mize postavljene pravokotno ali v obliki podkve, se prostori na koncih odkažejo najmlajšim gostom ali starišem gostiteljev.

Čim oddaljeneje so mize od vrat, tembolj so prikladne za odličnejše goste.

Kadar se povablencem servira pri več mizah, so za odlične goste določene vedno od vrat najoddaljeneje mize.

Oženjen gospod ima vedno prednost pred samcem, četudi je ta starejši od njega. Ravnotako ima od dveh sester prednost omožena. Tudi vdova ima prednost pred neporočenimi damami.

Pri večerji, ki je pripravljena na čast novoporočenemu paru, se častni prostor odkaže tema dvema, ako nista v spremstvu svojih starišev, katerim gre drugače časten prostor.

Redko so pri slavnostnih prireditvah navzoči otroci, ako pa so izjemoma tu, se jim odkaže prostor na skrajnem koncu mize, v bližini družinskega člana, ki jim hkrati nadzira.

Ako je gostiteljica vdova, predseduje njej nasproti njena mati ali najstarejša sorodnica ali prijateljica. V nasprotnem slučaju pa, kadar je gostitelj vdovec, njegova mati, sestra, sorodnica ali najstarejša dama.

Dve stari gospodični ali dve sestri, ki stanujeta skupaj, zavzamejo od gospodarja in gospodinje nasprotni prostore.

Pri obedih samo za gospode so udeležniki porazdeljeni po činih in ne po starosti.

Sprejemanje gostov

Povablenci prihajajo h gostitelju nekaj minut pred določeno uro. Pozneje prihajati je netaktno, ker so jedi pripravljene in večkrat njih okusnost odvisna od točnosti. Tudi zato moraš priti pravočasno, da gostitelje pozdraviš in vprašaš po njih razpoloženju, in ne zadnji trenotek, kakor da si prišel samo jest. — Torej vedi, da je netočnost nevljudnost nasproti gostitelju in gostom.

Gostitelji morajo biti ves čas navzoči v salonu, da pozdravljajo in sprejemajo goste, in se ne smejo pod nobeno pretvezo odстранiti. Zato morajo vse potrebno ukreniti že pred prihodom gostov, da so nato tem na razpolago in skrbje za njih razvedrilo.

Pri uradni slavnostnih prireditvah dobi vsak gospod ob prihodu od sluga malo kartico, na kateri je vtisnjeno ime one dame, katero naj on popelje k mizi. Na pr.

Gospod Pretnar naj izvoli spremljati gospo Zadnikovo.

Gospodar predstavlja moške goste in jim določa damo, če niso bili že prej po karti od sluga obveščeni. Naloga gospodarja je tudi, da pospešuje in olajšuje med povablenci konverzациjo med obedom in izrablja vsako priliko, da pridejo povablenci v prijeten kontakt. (Dalje prih.)

Perilno blago za damske in
otroške obleke z znamko

'Indanthren'

obdrži barvo v perilu in
na solincu. Dobi se

pri

A. & E. Skaberne

Mestna hranilnica ljubljanska

GRADSKA ŠTEDIONICA

Ljubljana - Prešernova ulica

Telefon 16. — Ustanovljena l. 1889 — Poštni ček 10.533.

Stanje vložnega denarja nad 300 milijonov dinarjev. — Stanje
vložnega denarja nad 1200 milijonov kron.

Sprejema vloge na hranilne knjižice kakor tudi na tekoči račun, in sicer proti najugodnejšemu obrestovanju. Hranilnica plačuje zlasti za vloge prot dogovorjeni odpovedi v tekočem računu najvišje mogoče obresti. - Jamstvo za vse vloge in obresti, tudi tekočega računa, je večje kot kjerkoli drugod, ker jamči zanje poleg lastnega premoženja še mesto Ljubljana z vsem premoženjem ter davčno močjo. Vprav radi tega nalagajo pri njej sodišča denar nedoletnih, župnijski uradi, cerkveni in občine občinski denar.

Naši rojaki v Ameriki nalagajo svoje prihranke največ v naši hranilnici, ker je denar tu popolnoma varen.

Gento corrente con la posta. — Poštšina plačana v gotovini.

UNDERWOOD PORTABLE

Neobhodno potreben v vsaki hiši. Najboljši spremljevalec na potovanju, zelo praktičen v vlakih in na parniku. Opremljen s tipkami za slovensko pisavo. Tehta četrtino in stane polovico navadnega pisalnega stroja, medtem ko izvršuje isto delo. — Zahtevajte ponudbo s ceniki. Plačilne olajšave.

C. A. MOHOVICH, Trst
VIA MAZZINI 17

Dr. F. Ambrožič

ordinira

dopoldne v POSTOJNI

v Kutinovi hiši

popoldne v ŠT. PETRU

na Krasu pri Kutinu.

Čevljarnica Forcessin

Odlikovana na mednarodni razstavi v Genovi z „Diploma di gran premio“

TRST - Via Giuseppe Caprin šte. 3 pri Sv. Jakobu - TRST

Kdor išče obuvalo
ceno a vendar lepo
ta bo pomislil malo,
ne kupil kar na slepo.

In šel bo k „FORCESSINU“,
ki v Trstu vsem od kraja
— ubožcu al' bogatinu —
najboljše čevlje daja ...

Čevlji za dele
L 48.—

Čevlji za dele
L 48.—

KNJIGARNA-PAPIRNICI IN KNJIGOVEZNICA STOKA - TRST

VIA MILANO ŠTEV. 37.

prporoča svojo bogato izbiro pisarniških in šolskih potrebščin, veliko zalogo pisemskega papirja, razglednic, spominskih knjig itd. — Ima v zalogi vedno vse najnovejše slovenske leposlovne in druge knjige. VELIKA IZBIRA MOLITVENIKOV. — Izvršuje vsakovrstna knjigoveška dela. Pismena naročila izvršuje točno, zato se prporoča cenjenim odjemalcem z dežele.